

NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset

Nuorten ja valmentajien näkökulmia

Paula Takala

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Tekijä Takala Paula	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä kesäkuu 2020
	Sivumäärä 50	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset Nuorten ja valmentajien näkökulmia		
Tutkinto-ohjelma Kuntoutuksen ohjaaja		
Työn ohjaajat Teija Häyrynen, Satu Tuomimäki		
Toimeksiantaja Verve Tampere		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Nuoret ajautuvat yhä enemmän työkyvyttömyyseläkkeille tai syrjäytyvät. Nämä ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä ja ongelmia, joihin tarvitaan keinoja sekä tukimuotoja. NUOTTI-valmennus on Kelan järjestämä tärkeä yksilöllinen matalan kynnyksen palvelu, joka tukee nuorta eteenpäin elämässä. NUOTTI-valmennukseen osallistuvilla nuorilla on toimintakyvyn haasteita arjessa. Haaveena heillä on saada työ- tai opiskelupaikka, löytää mieleinen ala ja oma paikka maailmassa. NUOTTI-valmennuksen jatkumiselle ja kehittämiselle tarvitaan tietoa ja tutkimusta sen hyödyllisyydestä.</p> <p>Yhteistä NUOTTI-valmennuksessa olevilla nuorilla on se, etteivät he yksin kykene tai ole motivoituneet suunnittelemaan elämäänsä eteenpäin tai luomaan tavoitteita tulevaisuudelle. Nuorilla on muita nuoria suurempi riski jäädä opiskelu- tai työelämän ulkopuolelle. Nuorella voi olla sairaus tai vamma, mutta se ei ole edellytys valmennuksen myöntämiselle.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda näkyväksi NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyyttä ja lisätä sen kautta tietoa sekä varmistaa nuorten palvelun jatkuvuutta. Opinnäytetyön tavoitteena oli etsiä NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset ja palvelut nuorten ja valmentajien näkökulmasta. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, joka toteutettiin haastattelulla. Aineisto analysoitiin sisällön analyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten mukaan kaikki nuoret kokivat hyödyllisenä sen, että he olivat saaneet edistettyä opiskeluasioita ja löytäneet ammatillisen suunnan. Lisäksi hyödyllisiä kokemuksia olivat kontaktit muihin palveluihin ja palveluiden jatkuvuus. Nuoret kokivat edistymistä arjenhallinnassa, ja tärkeimpänä he kokivat pystyvyyden tunteen lisääntyneen. Valmentajan rooli ja persoona koettiin erittäin tärkeänä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) NUOTTI-valmennus, ammatillinen kuntoutus, ICF-viitekehys, nuorten toimintakyky, nuorten palvelut, verkostoyhteistyö		

Author(s) Takala, Paula	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 50	Permission for web publication: x
Title of publication Most useful experiences of NUOTTI-coaching Perspectives of youth and coaches		
Degree programme Rehabilitation counsellor		
Supervisor(s) Häyrynen Teija, Tuomimäki Satu		
Assigned by Verve Tampere		
<p>Abstract</p> <p>Increasing numbers of young people are granted disability pensions or excluded. These are social phenomena and problems, which means that forms of support are needed. NUOTTI-coaching is one important individual low-threshold service that supports young people moving forward in life. Young people taking part in NUOTTI-coaching face operational challenges in daily life. They dream of finding a job or a study place in a meaningful field and their own niche in the world. Information and research are needed for the continuation and development of NUOTTI-coaching.</p> <p>A factor in common with those in NUOTTI-coaching is that they are unable or unmotivated to plan their lives forward or create goals for the future. They are more likely to be excluded from study or working life than other young people. They may also have a disease or disability, but it is not a condition for granting coaching.</p> <p>The purpose of the thesis was to make the usefulness of NUOTTI-coaching visible and to increase awareness of it as well as to ensure the continuity of the service. The aim was to find the most useful experiences with and services of NUOTTI-coaching from the perspective of young people and coaches. The thesis had a qualitative approach, and the data for it was collected by using interviews and analysed by using content analysis.</p> <p>According to the results, the interviewees found it useful that they had received help with study issues and found a professional direction. In addition, the useful experiences included contacts with other services and continuity of the services. The respondents felt that they had made progress in daily life management and most importantly, they had increased sense of ability. The role and personality of the coach were found very important.</p>		
Keywords/tags (subjects) NUOTTI-coaching, vocational rehabilitation, ICF framework, young people's ability to function, youth services, network cooperation		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	NUOTTI-valmennuksen tarkoitus ja tavoite	4
3	Nuorten toimintakyvyn edistäminen.....	7
3.1	NUOTTI-valmennus ICF-viitekehyksessä	7
3.2	Muutoksen mahdollisuus	8
4	Verkostotyön ja nuorten palveluiden saatavuuden merkitys	10
4.1	Nuorten hyvinvointi kuntoutuksen näkökulmasta.....	13
4.2	Valmentajan rooli ja työskentelyotteen merkitys.....	15
5	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	16
6	Opinnäytetyön toteutus.....	17
6.1	Menetelmä	17
6.2	Aineiston keruu	18
6.3	Aineiston analysointi	19
6.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	20
7	Tulokset	22
7.1	Nuoren toimintakyky NUOTTI-valmennuksen alussa	22
7.2	Tapaamiset, tavoitteet ja verkostotyö	24
7.3	Nuoren toimintakyky valmennuksen lopussa	28
7.4	Nuoren jatkosuunnitelma	30
7.5	Kehittämisaikajatkua NUOTTI-valmennukseen.....	33
8	Johtopäätökset.....	34
8.1	NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyyden kokemukset.....	35

	2
9 Pohdinta.....	37
Lähteet	40
Liitteet	42
Liite 1. Infokirje tutkimukseen osallistuville	42
Liite 2. Saatekirje tutkimukseen osallistuvalla.....	44
Liite 3. Suostumuslomake tutkimukseen osallistuvalla.....	45
Liite 4. Haastattelukysymykset nuorille.....	46
Liite 5. Haastattelukysymykset valmentajille	47

Kuviot

Kuvio 1. NUOTTI-valmennuksessa olleiden nuorten määrä. (Kela 2019).	5
---	---

Taulukot

Taulukko 1. Nuorten ja valmentajien vastaukset teemoittain.....	32
---	----

1 Johdanto

Toimintakyky on kyky toimia. Kun on kyky toimia, niin pystyy ja kykenee osallistumaan ja sitä kautta tuntemaan osallisuutta. Jos omassa elämässä tai ympäristössä on sellaisia tekijöitä, jotka estävät kykyä toimia, altistaa se erilaisille ongelmille. Nuoruudessa näihin esteisiin ja ongelmiin puuttamalla, voidaan edistää nuoren itsensä kykyä ja pystyvyyttä toimia sekä ehkäistä ongelmien kasaantumista.

Syrjäytyminen on ilmiö, jossa ihminen ajautuu syrjään erilaisista elämän muodoista kuten sosiaalisista suhteista, koulutuksesta ja työmarkkinoilta. Se miksi nuoret syrjäytyvät, ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä ja ongelmia, joihin tarvitaan keinoja sekä tukimuotoja. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelua nuorille eli NUOTTI-valmennusta. NUOTTI-valmennus on tärkeä yksilöllinen matalan kynnyksen palvelu, joka tukee nuorta eteenpäin elämässä. Nuorilla on haaveena saada työ- tai opiskelupaikka, löytää oma paikka maailmassa. Palveluohjaus- ja verkostotyö, palveluiden tunteminen sekä yksilöllinen intensiivinen työskentelyote ovat ammatillisia ydinasioita nuorten NUOTTI-valmennuksessa. Valmennuksen tueksi ja sen jälkeiselle ajalle tarvitaan usein muitakin palveluita ja tukitoimia.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda näkyväksi NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyyttä ja sen kautta varmistaa palvelun ja nuorten hyvinvoinnin tuen jatkuvuutta. NUOTTI-valmennuksen jatkumiselle ja kehittämiseksi tarvitaan tietoa ja tutkimusta, koska palvelu on varsin nuori.

Opinnäytetyön tavoitteena oli etsiä nuorten ja valmentajien hyödyllisimmät kokemukset valmennuksesta. Etenkin niitä kokemuksia, jotka ovat edistäneet nuoren toimintakykyä valmennuksen aikana. Lisäksi tavoitteena oli selvittää nuoren suunta valmennuksen jälkeen. Aihetta haluttiin lähestyä laadullisella tutkimusmenetelmällä, koska näin saatiin kuulla ihmisten mielipiteitä, kerätä tietoa ja käsityksiä. Haastatteluiden avulla haluttiin ymmärtää ihmisten toimintaa ja saada syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että nuoret ovat hyötyneet valmennuksesta. Jokainen nuorista on saanut valmennuksen aikana työ- ja opiskeluasioitaan eteenpäin. Nuoret kokivat myös arjen hallinnassa edistymistä. Kaikki nuoret löysivät suuntaa elämälleen joko palveluiden jatkuvuuden, opiskeluiden tai muiden verkostojen kautta. Erityisesti nuoret hyötyivät valmentajan tuesta. Valmentajan rooli valmennuksen aikana on luonut nuoriin pystyvyyden tunnetta ja he ovat saaneet sitä kautta edistettyä asioitaan.

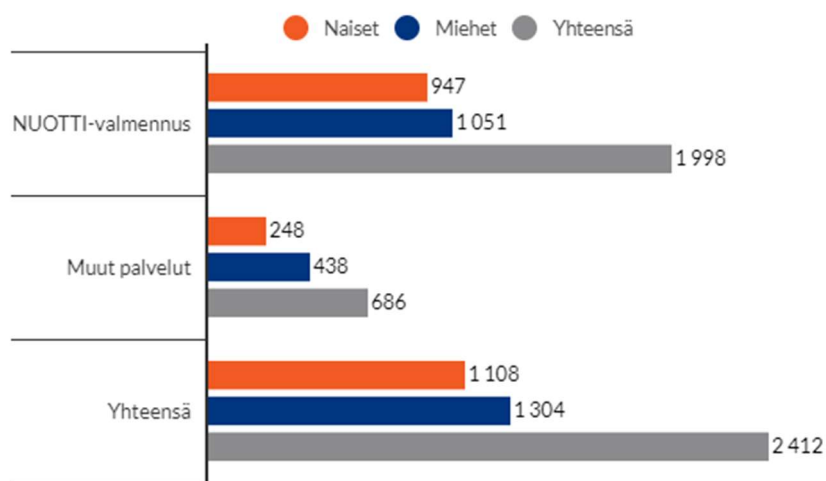
2 NUOTTI-valmennuksen tarkoitus ja tavoite

NUOTTI-valmennuksen tarkoituksena on ollut kehittää yhteistyön välineeksi kuntoutuspalvelu Kelan, nuorten Ohjaamojen, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) ja Etsivän nuorisotyön sekä sosiaalitoimen välille. Valmennus on suunnattu NEET-nuorille (not in employment, education or training). Nuorella ei siis ole töitä tai hän ei ole koulutuksessa tai koulutus on vaarassa keskeytyä tai hän ei ole siviili- ja asepalveluksessa. Alle 30-vuotiaat nuoret voivat hakeutua NUOTTI-valmennukseen suullisesti ilman lääkärinlausuntoa. Perusteena ainoastaan on heikentynyt toimintakyky. NUOTTI-valmennukseen voi hakeutua itse tai nuoren voi ohjata palveluun joku muu taho tai esimerkiksi oma läheinen, joka on huolestunut nuoren tilanteesta. Valmennukseen hakeutuminen tapahtuu ottamalla yhteyttä Kelaan, josta otetaan yhteyttä nuoreen ja selvitetään tarkemmin nuoren tilannetta ja kuntoutustarvetta. NUOTTI-valmennuksen tavoitteena on tukea nuorta kohti työelämää. Valmennus on alkanut kokeiluna 1.6.2018, jonka jälkeen se vakiintui nuoren ammatilliseksi kuntoutukseksi 1.1.2019. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 3.)

NEET-nuorten ongelmat saattavat olla hyvin laaja-alaisia. Nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset kertovat monia syrjäytymiseen johtavia tekijöitä kuten arjen toiminnan puutteelliset taidot, huono-osaisuus tai koulu kiusaamisen seurauksena syntynyt sosiaalisten tilanteiden pelko. Lisäksi esiin nousee nuoren heikko itsetunto, opiskeluun liittyvät ahdistavat ryhmätilanteet, heikot asiointitaidot ja ymmärrys siitä, miten huolehtia taloudestaan ja omasta hyvinvoinnista. Osa nuorista on ajautunut kauaksi työmarkkinoista huono-osaisuuden vuoksi ja osa on itse valinnut jättäytyä

syryään. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos ja Kela tekivät yhteistyössä suosituksen NEET-nuoren toimintakyvyn arvioimisesta ilman lääkärin lausuntoa ammatilliseen kuntoutukseen ohjaaville vuonna 2018. Vuonna 2019 suositusta on pyritty levittämään nuorten ohjaustahoille helpottamaan nuoren toimintakyvyn sekä ammatillisen kuntoutuksen arviointia (Sandberg, Löfstedt, Rouvinen, Jokinen, Nordlund-Spiby, Valkainen, Kärkkäinen, Pajunen, Lämsä & Raivio 2018, 5-7.) Vuoden 2019 alussa astui voimaan muutos nuorten ammatillisesta kuntoutuksesta. Lakimuutoksen myötä nuorten ammatillista kuntoutusta on voitu järjestää 16-29-vuotiaille nuorille, joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joilla on kuntoutuksen tarve. Diagnoosia ei tarvita. Kuntoutuksen tulee tukea toimintakykyä, elämänhallintaa sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksia tarkoituksenmukaisesti. Tässä yhteydessä myös NEET-nuoren käsite hieman muuttui koulutuksen osalta. Nuori voi olla opinnoissa, mutta ne ovat vaarassa keskeytyä. (Kela 2019.)

Nuorten ammatillista kuntoutusta saaneiden määrä sukupuolen mukaan 11/2019 mennessä

Kuvio 1. NUOTTI-valmennuksessa olleiden nuorten määrä. (Kela 2019).

NUOTTI-valmennusta tuottavat monet eri toimijat. Tässä opinnäytetyössä oli palvelun tuottajana mukana Verve. Verve on yksityinen toimija, joka tuottaa työrapalveluita ja ammatillisen kuntoutuksen palveluja Kelalle, vakuutusyhtiöille, työeläkeläiksille ja työnantajille. Tampereen Verve tuottaa yhtenä palveluna NUOTTI-valmennusta ja Vervellä on tällä hetkellä neljä NUOTTI-valmentajaa. (Verve N.D.)

Kelan palvelukuvaus määrittelee kriteerejä NUOTTI-valmentajille:

”Valmentajalla tulee olla vähintään 2 vuoden työkokemus opetus-, ohjaus-, valmennus-, neuvonta-, hoito tai kuntoutustehtävissä nuorten ja nuorten aikuisten parissa. Työkokemus on kertynyt opetustoimen, työvoimahallinnon, sosiaali- ja terveydenhuollon tai kuntoutuksen toimialoilla.”(Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus, NUOTTI-valmennus 2019, 16.)

Kelan mukaan valmentajan tulee antaa kirjallinen kuvaus ja vapaamuotoinen palaute valmennuksen päätyttyä koko valmennusprosessista. NUOTTI-valmennuksen palveluntuottaja vastaa siitä, että palaute toimitetaan Kelaan ja se on laadittu ohjeistuksen mukaan. Kuntoutuspalautteessa tulee kuvata nuoren tavoitteet, tavoitteiden mukainen työskentely sekä tavoitteiden toteutuminen. Palautteessa tulee kuvata alku- ja lähtötilanne ja nuoren kannalta keskeiset ICF-viitekehyksen osa-alueet kuten voimavarat, osallistuminen, yksilö- sekä ympäristötekijät. Lisäksi palautteessa tulee olla valmentajan johtopäätökset, suositukset, suunnitelmat, tarvittava tuki sekä palvelut. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 16-22.)

3 Nuorten toimintakyvyn edistäminen

3.1 NUOTTI-valmennus ICF-viitekehyksessä

ICF on kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden viitekehys, joka kuvaa toimintakyvyn rajoitteen vaikutuksia yksilön elämässä. Viitekehysten ajatuksena on että, toimintakyky on moniulotteinen ja muuttuva kokonaisuus. Lisäksi toimintakykyyn vaikuttavat tekijät ovat erilaisia eri-ikäisillä. ICF luokittelee toiminnallista terveyden tilaa ja terveyteen liittyvää toiminnallista tilaa. (ICF, toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2013, 17.)

Nuoren kokonaistilannetta ja palvelutarvetta tarkastellaan valmennukseen ohjautumisessa ja valmennuksen aikana kokonaisvaltaisesti. Kelan palvelukuvauksessa määritellään, että nuorta tulee arvioida valmennuksen aikana kansainvälisen ICF-viitekehysten mukaan. ICF-viitekehysten avulla arvioidaan NUOTTI-valmennuksessa nuoren toimintakykyä keskittymen viitekehysten suoritusten ja osallistumisen osa-alueisiin sekä nuoren yksilö ja ympäristötekijöihin. Nuoren suoriutumista ja osallisuutta arvioidaan arjen suoriutumisen, tuen tarpeen sekä opinnoissa ja työssä selviytymisen osalta. Yksilötekijöitä arvioidaan jaksamisen, voimavarojen, vahvuuksien ja tavoitteiden kautta. Ympäristötekijät muodostuvat nuoren asumisolosuhteiden, läheisten, muiden verkostojen ja palveluihin kiinnittymisen osalta. NUOTTI-valmennukseen pääsee ilman todettua sairautta tai vammaa. Näin ollen nuorten ongelmat liittyvätkin monesti arjen hallinnan ongelmiin. Kuntoutuksen tavoitteet ovat NUOTTI-valmennuksessa yksilölliset, eikä niitä voi etukäteen määrittellä tietyn kriteerin perusteella. Kuntoutuksen tavoitteet ovat sidottuina kuitenkin toimintakyvyn edistämisen käsitteeseen. Tavoitteet liittyvät yleensä yksilön fyysisen, psyykkisen ja sosiaaliseen toimintakyvyn edistämiseen. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 6-7).

Nuoruusiässä on monia haasteita, jotka vaikuttavat nuoren kuntoutumiseen. Näitä tekijöitä voidaan yleisesti tarkastella juuri ICF-viitekehysten mukaan. Nuoren kuntoutumiseen vaikuttavat tekijät voidaan Kivirannan ja muiden 2016 mukaan jaotella nel-

jään osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue on ruumiin ja kehon toiminnot eli vammaan tai sairauteen liittyvät tekijät. Näitä tekijöitä nuorella ovat esimerkiksi murrosiän tuomat fyysiset muutokset, seksuaalisuus tai nuoruudessa tulleen sairauden tai vamman aiheuttamat muutokset. Seuraava osa-alue liittyy yksilötekijöihin esimerkiksi sairastumisen tai vammautumisen ikään, sukupuoleen, persoonallisuuteen, minäkuvaan, tietoisuuteen sairaudesta tai vammasta. Myös vastuunottoon siitä, miten itse kuntoutuu ja kuntouttaa itseään omassa arjessa. Kolmantena osa-alueena on ympäristötekijät eli läheisten tuki, asumisjärjestelyt, muut verkostot ja palvelut, apuvälineet, asenneilmapiiri ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet kuten koulutus. Neljäs osa-alue on nuoren suoriutuminen, osallisuus ja osallistuminen erilaisiin toimintoihin esimerkiksi vapaa-ajalla, opiskeluissa, töissä, arjen asioissa ja taloudenhallinnassa. (Kiviranta, Munck, Koskinen, Tuulio-Henriksson 2016, 132-133.)

Kivirannan ja muiden 2016 mukaan mielenterveyden häiriöt ovat kaksinkertaiset nuoruusiässä lapsuusikään verrattuna (tms. 138). Erilaiset mielenterveydenhäiriöt ja kehityshäiriöt kuten autismin kirjo, ADHD, ahdistuneisuus ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat, tuovat haasteita löytää polkuja koulutukseen ja työelämään. Nämä aiheuttavat myös syrjäytymistä. Siksi on tärkeää, että nuoret saavat aikuisen tukea, joka vahvistaa itsetuntoa ja suojaa kasvua aikuiseksi. Lisäksi toisten ihmisten kannustus ja palaute sekä saman ikäisten vertaistuki vahvistavat minäkäsitystä ja auttavat ymmärtämään omaa käyttäytymistä ja ajatuksia. (tms. 133-135.)

3.2 Muutoksen mahdollisuus

Kokonaisvaltaiseen muutokseen ja sen saavuttamiseen vaikuttaa nuoren omat kokemukset ja käsitykset itsestä ja ympäröivästä todellisuudesta sekä eletystä elämästä. Nuori otetaan vastaan NUOTTI- valmennuksessa yksilöllisesti. Valmennus pyrkii kokonaisvaltaiseen muutokseen nuoren toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kokonaisvaltaisuus käsitteenä on laaja ja siihen sisältyy monia nuoren elämän ja hyvinvoinnin osa-alueita. Edellisessä luvussa käsiteltiin nuoren toimintakykyä ICF-viitekehyksen mukaan, joka pyrkii kokonaisvaltaiseen lähestymiseen ja arviointiin.

Kokonaisvaltaista lähestymistä voidaan käsitellä myös Rauhalan (2005) mukaan holistisen ihmiskäsityksen mukaan. Tässä ihmiskäsityksessä ihmisen perusmuodoiksi on määritelty tajunnallisuus, kehollisuus ja situationaalisuus. Nämä sitoutuvat toisiinsa, ilman että niitä tarvitsee selittää syyn ja vaikutuksen kautta. Tajunnallisuus on tunne, tahto ja ymmärtäminen. Tajunnallisuuteen pyritään vaikuttamaan esimerkiksi terapialla, valmennuksilla tai kasvatuksella. Situationaalisuudessa ihminen on aina suhteessa sekä fyysiseen esimerkiksi maantieteellisesti että henkiseen esimerkiksi arvojen, normien, ilmapiirin kautta ympäröivään todellisuuteen. Situationaalisuudessa ihmiselle määräytyy asioita kohtalon mukaan esimerkiksi geenit, rotu, kansalaisuus sekä osaan asioista ihminen voi itse vaikuttaa kuten ammattiin, työhön, aviopuolisoon. Kehollisuudessa kehollisen olemisen syvin ydin on elämä. Elämän ylläpitämiseksi on kehon aineellinen olomuoto ja sen toiminta välttämätöntä. (Rauhala 2005, 31-47.)

Mielessä tapahtuvilla merkityksillä eli tajunnallisuudella ja ympäröivällä todellisuudella (henkinen ja fyysinen) eli situationaalisuudella on merkittävä osuus terveydentilan ja myös toimintakyvyn arvioimisessa, kokemisessa ja kuvailemisessa. Tajunnallisuuden kautta ihminen kokee asioita ja kokemuksen kautta syntyy ymmärrystä, tunteita ja ajatuksia, jotka suhteutetaan omaan ympäristöön ja elämään. Näin ollen NUOTTI-valmennuksen kokemuksiin vaikuttaa hyvin paljon kokemus siitä, minkä nuori kokee hyödylliseksi ja mitkä asiat tulevat näkyväksi. Sitä kautta myös nuoren toiminnallisuus ja toimintakyky edistyvät.

Kokemusta ja kokemuksellisuutta on myös tutkittu. Kukkolan 2018 mukaan kokemuksen tutkimus on yksinkertaisesti kokemuksellisesti tapahtuneen kuvaus sellaisena, kun se on ollut. Kokemuksen kuvaus on täydellinen tai se pyrkii kuvaamaan kokemuksen mahdollisimman erityisenä ja keskeisenä eli sen piirteet ja niiden merkitykset. Tällainen edellä kuvattu tutkimus ei kuitenkaan tuota mitään erityistä. Sen sijaan kokemuksen tutkimuksen tulisi pyrkiä jäsentämään laajemmin kokemusta ja sen kontekstia, mistä on ollut kyse. Kokemuksen kuvauksessa kuvataan, todistetaan ja tiivistetään, mitä on todellisuudessa tapahtunut. Silti kuvailtu kokemus ei avaa sitä, mistä kokemisessa on oikeasti kyse. Koettuja asioita on helppo pitää todellisina il-

man kyseenalaistamista. Kokemuksella voi olla petollinen ja epävarma luonne. Yleinen luulo on, että se mitä koemme vastaa tosiasioita. Se on kuitenkin totta, että on koettu jotain omassa kokemuksessa. Olemme omien kokemustemme subjekteja. Kokemus on myös eräänlainen väitelause tai intuitio riippuen kokemamme asian luonteesta. Kokemuksen tiedollista epävarmuutta tulisikin tutkia vahvemmin. (Kukkola 2018, 45-47.)

Tässä opinnäytetyössä kokemukset NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyydestä on nuoren omassa kokemusmaailmassa koettu todellisena ja sitä kautta myös hänelle merkityksellisenä. Kokemukset ovat jollakin tavalla vaikuttaneet nuoren elämään. Myös aiemmat kokemukset vaikuttavat nuoren toimintakykyyn ja pystyvyyteen. NUOTTI-valmennuksen kokemusten kautta saadaan selville, miten ja mitkä kokemukset ovat auttaneet häntä elämässään eteenpäin tai edistäneet hänen toimintakykyään kohti muutosta.

4 Verkostotyön ja nuorten palveluiden saatavuuden merkitys

NUOTTI-valmennuksen yksi tavoite ja velvollisuus on tehdä laajamittaista verkostotyötä muiden nuoren tilanteeseen liittyvien toimijoiden kanssa. Verkostotyötä tehdään ja varmistetaan, että nuori saa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Valmennuksen sisällä edistetään ja tehdään yhteistyötä muun muassa muiden kuntoutuksen kenttien kanssa. Jos nuorella ei ole olemassa olevia palveluita ja tukitoimia, on varmistettava, että nuori saa tarvitsemansa toimet. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 10-11.) NUOTTI-valmennuksessa tehdään yhteistyötä peruspalveluiden eli kunnallisten palveluiden kanssa. Suuressa roolissa on yhteistyö sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden kanssa.

Nuorten hyvinvointia tukevia palveluja tarjoavia tahoja on Tampereen seudulla monia. Tampereen kaupungin tarjoamia palveluita ovat esimerkiksi nuorten talo Ohjaamo, etsivä nuorisotyö, työllisyyspalvelut ja sosiaalitoimi sekä terveydenhuollon

palvelut. Lisäksi erilaiset järjestöt tarjoavat nuorille kuntouttavaa työtoimintaa, nuorten työpajatoimintaa, erilaisia ryhmiä ja vapaa-ajan toimintaa ja kohtaamispaikkoja. Lisäksi yksityisiltä palveluidentuottajilta ja koulutuksen tarjoajilta löytyy erilaisia kursseja ja ryhmämuotoisia palveluita.

Nuorisotutkimusverkosto on tehnyt tutkimusta nuorista aikuisista hyvinvointipalveluiden käyttäjinä vuonna 2017. Tässä tutkimuksessa on tutkittu nuorten kokemuksia palveluista, niiden saatavuudesta ja kohtaamisesta. Palvelujärjestelmällä on hyvin suuri rooli terveyden- ja hyvinvoinnin, osallisuuden ja elämänhallinnan edistäjänä. Monet lait määrittävät sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta ja järjestämistä tasapuolisesti kaikille. Yhtenä olennaisena periaatteena Suomessa on tasoittaa hyvinvointi- ja terveyseroja eri väestöryhmien tasolla. Nuorten kokemustiedolla on tärkeä rooli palveluiden kehittämisessä. Nuoret käyttävät monenlaisia palveluita ja niiden saatavuudesta on tärkeä kerätä tietoa. (Karvonen, Kestilä & Kauppinen 2017, 27-28.)

Nuorisotutkimusverkoston tutkimuksessa nousi tärkeä näkökulma esiin; pääsy palveluihin ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tästä näkökulmasta verkostotyön tärkeys sekä se miten sitä tehdään, nostaa päätään NUOTTI-valmennuksessa. Karvosen ja muiden (2017) mukaan tätä näkökulmaa voi käsitellä YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan. Palveluun pääsy voidaan määrittellä kysynnän ja tarjonnan yhdistävinä tekijöinä. Siinä yhdistyvät palvelun sijainti, palveluntarve, mutta myös tiedolliset ja asennetekijät (järjestelmän tuntemus ja luottamus). Nuorten kohdalla palvelun käyttö muodostuu vuorovaikutuksessa järjestelmän kanssa. Juuri huonosti toimivaan viranomaisyhteistyöhön on kiinnitetty huomiota analysoitaessa syrjäytymisriskissä olevien nuorten palvelukokemuksia. YK:n yleissopimuksessa on määritelty syrjimätön palveluihin pääsy neljän kriteerin täytymisenä. Nämä kriteerit ovat: saatavuus, saavutettavuus, hyväksyttävyys ja sopivuus. Palvelun saavutettavuus toteutuu, kun nuori tiedostaa, että palvelu on ylipäättään olemassa ja sitä on tarjolla ja se voisi sopia juuri hänelle. Tähän vaikuttavat nuoren asenteet, uskomukset ja tieto omien ongelmien syistä tai tuen tarpeen taustatekijöistä sekä palvelun kustannukset. Hyväksyttävyys liittyy nuoren sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat nuoren mahdollisuuden hyväksyä palvelun käy-

tön edellytykset sekä kyky hakea palvelua. Palvelun sopivuus liittyy siihen, miten palvelu soveltuu nuoren tarpeeseen, jolloin siihen vaikuttaa ajoitus, laatu ja sisältö sekä riittävyys. Sopivuuteen vaikuttaa myös kyky ja valmius sitoutua palveluun, jota määrittää esimerkiksi nuoren hoitomyönteisyys. (Karvonen, Kestilä & Kauppinen 2017, 28-29.)

Suomessa on vuodesta 2013 ollut voimassa nuorisotakuu, jota rahoitetaan valtion budjetista. Nuorisotakuu kehittää nuorten palveluita ja edistää hyvinvointia. Sen tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy tarjoamalla alle 3 kk sisään nuorille työttömille työnhakijoille työtä, työkokeilua, opiskelumahdollisuutta, työpaja- tai kuntoutuspaikkaa. Lisäksi nuorisotakuun nuorten osaamisohjelma tarjoaa alle 30-vuotialille nuorille mahdollisuuden ammatillisen tutkintoon tai sen osan suorittamiseen. (Tietoa nuorisotakuusta, N.D.) Tällä hetkellä nuorisotakuuta kehitetään Työ- ja elinkeinoministeriön toimesta. Ministeriössä toimii nuorisotakuu neuvottelukunta, joka edistää nuorten näkymää tulevaisuuteen, mielekästä polkua ja välineitä edetä kohti koulutusta ja työtä. Työ- ja elinkeinoministeriön artikkelin mukaan 2018, Suomen suurimpia haasteita on nimenomaan nuorten syrjäytyminen. Se on katastrofi sekä yksilöille inhimillisesti että yhteiskunnalle taloudellisesti. Sen eteen tulee tehdä kehittämistä ja sitä voidaan vähentää varhaisella puuttumisella ja tukemalla tukea tarvitsevia, esimerkiksi yhden luukun palveluilla. (Taattu tulevaisuus- nuorisotakuun seitsemän tulevaisuuden teesiä julkaistu 2018.)

Nuorisotakuun kehittämistä viedään siihen suuntaan, että tieto ohjaa toimintaa, tavoitteita seurataan ja tehdään nopeita korjausliikkeitä. Nuorten oma ääni tulee kuuluvaksi. Vaikuttavuutta tulee mitata ja arvioida monipuolisesti ja kohdata nuoret aidosti ja arvostavasti. Nuorten palveluiden ja kohtaamisten tavoitteena on kiireetön, laadukas ja osuva ohjaus eteenpäin elämässä. Nuorisotakuun neuvottelukunta on määritellyt teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta. Tärkein teesi, jota toteuttaa kaikki ministeriöt, hallinnonalat ja muut toimijat on, että jokaisella nuorella on näkymä tulevaisuuteen, mielekäs polku ja välineet edetä kohti koulutusta ja työtä. Lisäksi teesit tavoittelevat nuorisolähtöisyyttä, aitoa ja arvostavaa kohtaamista, kiireettömyyttä, ja pitkäjänteisyyttä. (Taattu tulevaisuus- nuorisotakuun seitsemän tulevaisuuden teesiä julkaistu 2018.)

NEET-nuorten tunnistaminen tulee tapahtua monen toimijan kautta. Näistä toimijoista tulee löytyä vastuuhenkilö, joka koordinoi ja edistää nuoren toimintakykyä ja kuntoutusprosessia. NUOTTI-valmentaja voi olla vastuuhenkilö, joka luo yhteen nuoren kannalta tärkeimmät toimijat sekä toimii itse nuoren rinnalla kulkijana.

4.1 Nuorten hyvinvointi kuntoutuksen näkökulmasta

NUOTTI-valmennusta arvioidaan tavoitteellisesti. Tavoitteiden asettamisessa käytetään GAS-tavoitemenetelmää (Goal attainment Scaling). Tavoitteet kirjataan lomakkeelle nuorten omien sanojen mukaisesti. Tavoitteiden tulee olla merkitykselliset, konkreettiset ja saavutettavissa olevat. Valmennuksen lopussa nuori arvioi valmentajan kanssa valmennuksen toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista GAS-lomaketta hyödyntäen. Valmennuksen tuloksia arvioidaan myös Kelan Työkykykysymys-lomakkeella valmennuksen alussa ja lopussa. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 12.) Kuntoutuksen tavoite usein liittyy vaikean elämäntilanteen tukemiseen ja muutokseen. Tällöin taustalla on usein sosiaalinen tai psykososiaalinen ongelma sekä syrjäytyminen ja sen uhka. Työ- ja opiskeluelämävalmiuksien parantaminen nähdään myös tärkeänä tavoitteena. Usein ensisijaisena tavoitteena ei ole kuitenkaan työllistyminen, vaan arjen- ja elämänhallinnan sekä sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden tukeminen. (Juvonen-Posti, Lamminpää, Rajavaara, Suoyrjö & Tötterman 2016.)

Kuntoutusta ja kuntoutusjärjestelmää koskeva kokonaisuudistus on valmisteltu Sosiaali- ja terveysministeriön uudistamiskomitean toimesta vuonna 2017. Komitean loppuraporttia valmisteltiin tekemällä erilaisia selvityksiä teemojen kautta. Yhtenä teemana oli Kelan ammatillisen kuntoutuksen toimeenpano ja kriteerien laajentaminen NEET-nuorille. (Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi 2017, 14.) Tähän liittyen komitea teki ehdotuksen, jossa kuntien, Kelan ja koulutuksen palvelujärjestelmissä tulee tunnistaa kuntoutustarpeessa olevat nuoret. Näiden tahojen on tehtävä myös yhteistyötä, jotta nuorille voidaan tarjota kuntoutusta osaksi heidän arkeaan ja toimintaympäristöään kuten koulua ja työympäristöä. Nuorille on mahdollistettava polut koulutukseen ja työelämään sekä jokaiselle nuorelle on nimettävä vastuuhenkilö tässä prosessissa. (mts. 48.) Vastuuhenki-

lön tehtävänä on koordinoita nuoren kuntoutusprosessia, verkostoyhteistyötä ja tukea sekä kulkea nuoren rinnalla kohti asetettuja tavoitteita (mts. 43-44.) Uudistamiskomitean työ jatkuu edelleen ja tarkoituksena on selvittää, miten voidaan olla tehokkaampia ehkäisemään nuorten eläkkeelle siirtymistä mielenterveydellisistä syistä (mts. 49).

Kuntoutuksen nelikenttä jaetaan lääkinnälliseen, sosiaaliseen, ammatilliseen ja kasvatukselliseen kuntoutukseen. NUOTTI-valmennuksessa keskitytään ammatilliseen eli työelämään ja koulutukseen tähtäävään kuntoutumiseen. Ammatillinen kuntoutus keskittyy työkykyyn ja suhteeseen työhön. Se toteutuu toimenpiteinä, jotka tukevat kuntoutujaa pääsemään tai palaamaan työhön tai koulutukseen. Toimenpiteet kohdistuvat esimerkiksi nuoriin, joiden toimintakyky on tilapäisesti tai pysyvästi heikentynyt. Toisaalta se voi myös kohdistua nuoriin, joiden työllistymismahdollisuudet ovat heikentyneet tai heillä on suuri riski syrjäytyä tai siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle tai pitkäaikaistyöttömyyteen. Monesti ammatilliseen kuntoutusprosessiin sisältyy myös muita kuntoutustoimenpiteitä kuten lääkinnällisiä, kasvatuksellisia, sosiaalisia ja psykologisia. (Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi 2017, 12.) Ammatillinen kuntoutus ei ole terveystalvakuutus eikä sen järjestämisestä vastaa kunta. Ammatillista kuntoutusta järjestää Kela, työeläkelaitokset ja työtapaturma- ja ammattitautivakuutus sekä liikennevakuutuslaitokset. Näiden järjestäjien lainsäädäntö vastaa ammatillisen kuntoutuksen järjestämisestä. NUOTTI-valmennusta määrittää Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista.

Jos nuorella on taustalla sairaus tai vamma, tällöin tehdään yhteistyötä hoitotahon ja lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäjien kanssa. Tällöin valmennuksen rinnalla voi olla esimerkiksi fyysisen toimintakyvyn palauttaminen ja ylläpitäminen. Monesti nuorella on diagnosoitu mielenterveydellinen sairaus tai muita mielenterveyden haasteita kuten masennusta. NUOTTI-valmennuksen aikana järjestetään usein hoito- tai mielenterveyspalveluidenkontakti tai tehdään yhteistyötä nuoren mielenterveyspalveluiden kanssa.

Myös sosiaalisen kuntoutuksen palveluita voi yhdistää NUOTTI-valmennuksen kanssa. Sosiaalista kuntoutusta määritellään sosiaalihuoltolaissa (L2014, 1301, 17§):

“Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.”

NUOTTI-valmennuksessa korostuu ammatillisen kuntoutuksen lisäksi sosiaalinen kuntoutus. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on tukea nuorta yhteiskunnan pelisääntöjen noudattamisessa, vuorovaikutustaitojen oppimisessa, arkielämän taidoissa ja yhteiskunnan palveluiden käytössä. Tärkeää on tukea ja edistää nuoren toimintamahdollisuuksia ja omien voimavarojen käyttöä. (Sosiaalinen kuntoutus 2016.)

4.2 Valmentajan rooli ja työskentelyotteen merkitys

NUOTTI-valmentajalta vaaditaan hyviä ohjaus-, suunnittelu-, arviointi- ja organisointitaitoja, jotta valmennuksen aikana voidaan saada aikaan muutosta nuoren tilanteeseen. Valmennuksessa on tärkeää tukea nuorta hyödyntämään omia voimavaroja, taitoja sekä työskentelyn lähtökohtana on suuntaaminen tulevaisuuteen ratkaisukeskeisesti. Valmentaja selvittää nuoren vahvuuksia ja toiminnan esteitä ja rakentaa luottamusta rinnalla kulkien. Tärkeää on antaa nuorelle mahdollisuus vaikuttaa valmennuksen kulkuun ja sisältöön. (Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019, 11-12.) Lisäksi valmentaja tukee muutosmotivaatiota nuoren tavoitteiden mukaisesti. Valmentaja ja nuori tarvitsevat ymmärrystä ja hahmottamista nuoren sen hetkisestä osallistumisesta ja suoriutumisesta, jotta muutos olisi mahdollista. Valmennuksen keskiössä on muutosmotivaation synnyttäminen ja vahvistaminen. Valmentajat voivat käyttää erilaisia nuoren tilanteeseen sopivia menetelmiä. (mts. 12-13.)

Ratkaisukeskeinen työskentelytapa asiakastyössä tähtää voimavarojen vahvistamiseen. Se keskittyy korostamaan asiakkaan oman tahdon kunnioittamista, maalaisjärjen käyttöä ja arkisia muutoksia riittävän pienin askelin. Työskentelytavan taustalla

ovat ajatukset asiakkaan valtautumisesta, oman elämän hallinnasta ja itsemääräämisoikeudesta. Lisäksi siihen liittyy käsite voimaantuminen (empowerment), jolla tähdätään asiakkaan henkilökohtaisen voiman tunteen rakentumiseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Voimaantumiseen liitetään myös käsitteet pystyvyyden kokeminen ja itsereflektiivisyys sekä voimavarakeskeisyys ja voimavaralähtöisyys. Näitä voimaantumisen kokemuksia tuetaan ohjaustilanteissa rohkaisemalla osallistumista erilaisin puheen keinoin. (Vänskä, Laitinen, Väänänen, Kettunen, Mäkelä 2014, 74-77.)

5 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tarkoituksena tässä opinnäytetyössä on tuoda näkyväksi nuorten toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja sitä kautta kehittää nuorten palveluita, kuntoutusta ja mahdollistaa niiden jatkuvuutta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli etsiä NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset ja palvelut nuoren toimintakyvyn edistämiseksi. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet nuoren toimintakyvyn edistymiseen ja mitä asioita tulee ottaa huomioon valmennuksen aikana. Yhtenä tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää nuoren suunta eli mihin nuoret ovat sijoittuneet tai mihin palveluihin he ovat ohjautuneet NUOTTI-valmennuksen jälkeen.

Haastattelujen avulla selvitettiin palveluntuottajan ja siihen ohjaavien tahojen ymmärrystä ja palvelujen tavoitteiden toteutumista nuorten ja valmentajien kokemusten kautta. Etenkin siitä, mitä palveluita ja tukitoimia on saatavilla sekä mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että niihin ohjaututaan. Haastatteluilla on tärkeää selvittää myös, mitä nuoret toivoivat valmennukselta ja miten toiveet ja odotukset toteutuivat.

Tutkimuskysymys oli: Mitkä ovat NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset nuoren toimintakyvyn edistämisen kannalta?

6 Opinnäyetyön toteutus

6.1 Menetelmä

Opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista menetelmää. Päämenetelmäksi valittiin haastattelu. Kun halutaan tutkia ihmisiä ja heidän kokemuksiaan niin etuna on, että tutkittavat voivat itse kertoa itseään koskevia asioita. Laadullisen eli kvalitatiivisen haastattelututkimuksen tavoitteena on kuulla ihmisten mielipiteitä, kerätä tietoa, käsityksiä ja uskomuksia tai, kun halutaan ymmärtää ihmisten toimintaa. Haastattelun avulla voidaan saada syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 11.) Nuorten vastaukset NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyydestä perustuvat heidän kokemuksiinsa valmennuksesta, tunteisiin ja tuen tarpeen vastaamiseen palvelun avulla.

Haastatteluissa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämä mahdollistaa joustavuuden haastattelutilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Myös haastattelukysymysten järjestystä voi vaihdella ja niiden vastauksia on mahdollisuus enemmän tulkita, kuin esimerkiksi kyselyissä. Haastateltavat voivat vapaasti kertoa asioita ja ihminen on tutkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Haastatteluissa on myös mahdollisuus nähdä ilmeet ja eleet ja näin lisätä ymmärrystä. Haastattelun avulla voidaan saada vastauksia monitahoisesti ja moniin suuntiin. Haastattelun avulla voi myös selventää vastauksia tai haastattelija voi syventää tietoa ja omaa ymmärrystä. Etenkin niissä tilanteissa, joissa käsitellään arkoja tai vaikeita asioita. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 204-205.) Nuorten haastatteluissa oli hyvä esittää jatko- ja lisäkysymyksiä, koska nuoret välillä vastasivat lyhyesti. Välillä nuoret puhuivat myös hiljaisella äänellä tai purskahtivat itkuun, joten kysymyksiä toistettiin ymmärryksen lisäämiseksi tai muutettiin keskustelun suuntaa tilanteen vaatimalla tavalla. Haastatteluissa ilmeni jotkut asiat myös jonkun toisen asian kautta, kuten päivärytmin löytyminen kuntouttavan työtoiminnan kautta. Lisä- ja jatkokysymyksiä jouduttiin esittämään, jotta syy - seuraus ilmiö tuli ymmärretyksi.

6.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyössä haastateltiin neljää nuorta yksilöhaastatteluna, jotka ovat olleet NUOTTI-valmennuksessa tai ovat valmennuksen loppusuoralla. Lisäksi haastateltiin kahta Tampereen Verven NUOTTI-valmentajaa parihaastatteluna. Kolme haastatteluun osallistuvista nuorista oli tyttöä ja yksi poika. Haastateltavat olivat iältään 19-24-vuotiaita. Nuorille ja valmentajille käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, jossa on avoimia kysymyksiä ja valmiiksi mietittyjä, aihealueeseen liittyviä kysymyksiä. Puolistrukturoidulla haastattelulla saa helpommin ja enemmän tietoa ajatuksista ja käsityksistä. Tällöin haastattelu on keskustelevaa ja haastattelija voi esittää myös lisä- ja jatkokysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47.) Eli puolistrukturoitu haastattelu voi olla keskustelevaa kuten avoimessa haastattelussa, mutta kuitenkin haastattelu etenee tiettyjen kysymysten mukaan. Avoimessa haastattelussa haastattelija selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä sen mukaan, kun ne tulevat aidosti vastaan haastattelun aikana. (Hirsjärvi, Hurme, Sajavaara 2009, 209.) Tämä oli tässä opinnäytetyössä tärkeä tavoite tuloksien saamiseksi.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja parihaastatteluna. Haastattelumuotojen valinta perustui siihen, että ne täydentävät toisiaan. Nuorten yksilöhaastattelutilanteiden oli hyvä olla rauhallisia, koska osa aiheista, joista keskusteltiin, olivat arkoja ja vaikeita. Haastattelija pystyi tilanteessa myös viemään eteenpäin haastattelua, jos joku aihe tuntui vaikealta tai nuorelle joutui selventämään esitettyä kysymystä. Lisäksi monet nuoret jännittävät muita ihmisiä ja heillä on sosiaalisten tilanteiden pelkoja, joten yksilöhaastattelu oli turvallinen valinta nuorille. Valmentajien haastattelumuoto parihaastatteluna toimi hyvin, koska he pystyivät täydentämään ja myötäilemään toisiaan. Näin saatiin monipuolisesti tietoa ja ymmärrystä aiheesta ja haastattelu oli luontevaa.

Nuorten haastattelut toteutettiin yhden päivän aikana palveluntuottajan Verven tiloissa, jossa oli oma huone käytössä. Haastatteluympäristö oli rauhallinen. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen ääninauhurisovelluksella. Haastattelut olivat kestoiltaan noin 15-30 minuuttia. Haastattelutilanne kaikkien haastateltavien osalta oli keskuste-

leva ja haastattelun aikana esitettiin lisä- ja jatkokysymyksiä ymmärryksen parantamiseksi. Valmentajien parihaastattelu toteutettiin myös yhtenä päivänä ja se nauhoitettiin. Valmentajien haastattelu oli kestoaltaan noin 32 minuuttia.

Kokemusten kautta palveluiden tuottajat sekä muut palveluja tarjoavat tahot voivat kehittää toimintaa ja palveluja paremmin. Haastattelujen suunnittelussa ja kysymysten laatimisessa huomattiin, että nuoren toimintakyky alussa oli tärkeää kysyä ja selvittää, jotta voitiin todeta nuoren haasteet valmennuksen alussa ja valmennuksen hyödyllisyys nuorelle sen lopussa. Lisäksi oli tärkeää selvittää haastateltavilta valmennuksen tavoitteiden laatimista ja niiden toteutumista, koska nuoren itse laatimat tavoitteet saattavat vaikuttaa kokemuksiin NUOTTI-valmennuksesta ja sen hyödyistä.

Haastateltavilta selvitettiin myös kuntoutuksen järjestäjien toiminnan ja kehittämisen avuksi, onko kehittämideoita tai jotain muuta, mitä he haluaisivat kertoa valmennukseen liittyen. Haastatteluissa nuoren taustasta selvitettiin ikä, sukupuoli ja se miten nuori on ohjautunut palveluun. Tämä vaikuttaa siihen, onko nuori ollut jo jossain palvelussa ennen NUOTTI-valmennusta. Haastattelukysymykset nousivat Kelan määrittämien NUOTTI-valmennuksen lähtökohtien, sisällön ja tavoitteiden mukaan. Valmentajien haastattelukysymykset on muotoiltu palveluntuottajan näkökulmasta, mutta hyvin samanlaisista lähtökohdista kuin nuorten kysymykset. Näin pystyy myös vertailemaan tuloksia palvelun käyttäjien ja tuottajien näkökulmasta.

6.3 Aineiston analysointi

Nuorten ja valmentajien haastattelut analysoitiin sisällön analyysia käyttäen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan sisällön analyysi on aineiston analyysimenetelmä, jossa korostetaan kirjoitetun tekstin sisällöllisiä ja laadullisia merkityksiä. Sisältö voidaan luokitella kahdella lähestymistavalla. Sitä voidaan lähestyä teoria tai aineistolähtöisesti. Analyysissä voidaan käyttää jompaakumpaa lähestymistapaa tai käyttää näiden yhdistelmää. Tässä opinnäytetyössä käytettiin molempia lähestymistapoja. Teoriatietoa hyödynnettiin aineiston teemojen osalta, mutta aineisto kuitenkin muokkasi tuloksia ja aineistosta nousi uusia näkökulmia.

Sisällönanalyysi eteni vaiheittain. Ensin aineisto kuvattiin litteroimalla ja sen jälkeen luokiteltiin teemoihin. Aineistoa kertyi fontilla 11 ja rivinvälillä 1 yhteensä 20 sivua. Alussa aineistosta alleviivattiin kysymyksiin liittyvät oleelliset vastaukset, yhdisteltiin niitä ja sen jälkeen vastauksista poimittiin teemojen alle sopivat asiat ja käsitteet. Teemat muotoutuivat haastattelukysymysten aihealueista, jotka nousivat Kelan palvelukuvauksesta. Palvelukuvauksessa NUOTTI-valmennukselle asetetaan tietyt kriteerit, joiden mukaan NUOTTI-valmennuksen sisältö tulee suunnitella. Taustalla vaikuttivat tutkimuskysymys nuoren toimintakyvystä ja kokemuksista hyödyllisyydestä sekä jatkosuunnitelmista. Teemojen kautta aineistosta nousi ymmärrys valmennuksen hyödyllisyydestä eli tulokset ja johtopäätökset tutkimuskysymyksiin.

Teemoiksi aineistosta nousivat:

- Nuoren toimintakyky NUOTTI-valmennuksen alussa (Millainen? nuoren toimintakyvyn ja esteiden kartoittaminen),
- Tapaamiset ja verkostotyö (Mitä? Miten? Nuoren muutosmotivaation vahvistaminen)
- Nuoren toimintakyky NUOTTI-valmennuksen lopussa? (Hyödyllisyys ja sen ylläpitäminen)
- Jatkosuunnitelma (ammatilliselle polulle suuntaaminen).

6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisyyden ja luotettavuuden osalta opinnäytetyölle hankittiin tutkimusluvut Kelalta, Verveltä sekä toteuttamisvaiheessa haastateltavilta nuorilta. Noudatettiin tutkittavien henkilöiden eli haastateltavien tunnistamattomuuden eli anonyymiyden kunnioittamista ja oikeanlaista tiedon raportointia ja analysointia. Kunnioitettiin myös tekijänoikeuksia lähteiden käytössä ja viittauksien lähteiden oikeanlaisella merkitsemällä.

Haastatteluissa on huomioitava eettisyys ja luotettavuus sekä niihin vaikuttavat seikat. Haastattelijan tulee pysyä omassa roolissa ja oltava vaikuttamatta haastatelta-

van vastauksiin. Haastattelijan tulee jonkin verran motivoida ja ylläpitää motivaatiota. Kysymykset on tarkkaan mietitty etukäteen ja haastattelijan on oltava luottamuksellinen ja puolueeton sekä kerrottava tarkalleen, mitkä ovat haastateltavan oikeudet. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 43.) Haastattelussa tulee olla vuorovaikutuksellinen ja häiriötön ympäristö. Haastattelussa on myös tärkeää ihmisten välinen viestintä ja kielen käyttö. On tärkeää puhua haastateltavalle sopivalla tavalla kuten mukautua haastateltavan tapaan ilmaista itseään. Näin ollen ymmärtää haastateltavan merkitysten rakentuminen ja mahdollistaa avoin keskustelutilanne. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48-49.) Opinnäytetyön luotettavuuden näkökulmasta, haastattelussa tuli olla tarkkana, ettei liikaa johdatellut nuorta tai tuonut haastatteluun omaa näkökulmaa. Nuorille joutui välillä selventämään kysymystä tai esittämään jatkokysymyksiä yhteisen ymmärryksen aikaansaamiseksi.

Eettisyys ja luotettavuus ilmeni myös haastateltaville etukäteen laadituista info-, suostumus-, ja saatekirjeistä. Ennen haastatteluiden toteuttamista Verven valmentajat ottivat yhteyttä nuoriin ja kysyivät haastatteluun osallistumisesta. He toimittivat heille info-, suostumus, ja saatekirjeet sekä haastattelukysymykset. Ennen haastattelua, nuorilta kerättiin allekirjoitetut suostumuslomakkeet ja tiedusteltiin, oliko heillä kysyttävää tai jotain epäselvää tutkimukseen liittyen. Infokirjeessä (Liite 1.) kerrottiin osallistujille henkilötietojen suojaamisesta, tutkimuksen aineiston keräämisestä, aineiston analysoinnista, raportoinnista, tulosten julkistamisesta Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Saatekirjeessä kerrottiin osallistujille (Liite 2.) tutkimusaiheesta, tutkimuksen teosta ja lupa-asioista. Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista, johon pyydettiin kirjallinen suostumus (Liite 3.) Opinnäytetyöhön osallistuvilta kerättiin ainoastaan tietoa haastattelukysymysten (Liite 4. ja 5.) muodossa. Kysymyksissä ei kysytty tietoja, joista voisi tunnistaa vastaajan nimiä tai muita henkilötietoja. Haastattelut tallennettiin ja tallenteet ja tutkimukseen osallistujan tiedot jäävät tutkijalle tutkimuksen teon ja raportoinnin ajaksi. Haastatteluaineisto tuhoetaan heti, kun se on mahdollista opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kuitenkin viimeistään 6 kuukauden kuluessa aineiston keruun jälkeen.

7 Tulokset

7.1 Nuoren toimintakyky NUOTTI-valmennuksen alussa

NUOTTI-valmentajien mukaan toimintakykyä arvioivat myös muut palvelutahot kuten terveydenhuolto ja sosiaalityö. Valmentajat saavat tietoa nuoren toimintakyvystä Kelan haastattelusta ja tekemällä verkostoyhteistyötä muiden nuoren sen hetkisten palveluiden kanssa. Joskus voi olla myös niin että nuorella ei ole lainkaan muita verkostoja tai palveluita sillä hetkellä.

Valmentajien mukaan he arvioivat nuoren toimintakykyä ja tilannetta valmennuksen alussa Kelan haastattelulomakkeen avulla ja ottamalla sieltä puheeksi toimintakykyyn liittyviä asioita. Valmentajan havainnointi ja keskustelu nuoren kanssa ovat keskiössä.

”Toimintakyvyn arvio on ehkä ennemminkin semmoista havainnointia ja tottakai se ICF-viitekehys on siellä taustalla mutta ohjaavat tahot enemmänkin tekee sen määrittelyn siitä toimintakyvystä ja me sitten arvioidaan taustatietoa.”

Valmentajien mukaan nuorilla on monenlaisia ja päällekkäisiä haasteita sekä esteitä valmennuksen alussa. Yhteisenä, yhdistävänä haasteena nuorilla on, että suunta on hukassa. Valmentajien mukaan asiat voivat olla niin solmussa, ettei nuori itsekään tunnista mikä johtuu mistäkin ja miten sitä asiaa pitäisi ratkaista. Tai mitä asiaa lähdetään ensimmäisenä viemään eteenpäin ja miten. Välillä valmentajien on myös vaikea tunnistaa tai päätellä mikä on syy ja mikä on seuraus.

”Tuntuu välillä siltä, että kun löydetään sitä suuntaa, on se sitten ammatillista suunnitelmaa tai jotain muuta suunnitelmaa se saattaa ratkaista nämä masennus, ahdistusongelmat tai että on hoidettu ns. väärää asiaa, keskitytty väärään asiaan.” Sitähän ei aina tiedä miten se aikajana on kulkenut. Kumpi on ollut tavallaan ensin, että onko sinulla

psyykkisiä haasteita vai onko ollut vaan suunta hukassa ja että sitten on ahdistunut siitä tilanteesta.”

Valmentajien mukaan nuorten haasteena valmennuksen alussa on myös elämänhallinnalliset asiat kuten arjen rytmi, talouden hallinta, terveyshuolet, tai muuten jotain terveyteen liittyvää, selvittämätöntä tai hoitamatonta kuten masennus tai ahdistus. Nuoret kärsivät myös sosiaalisten tilanteiden pelosta. Valmentajat kertovat, että osa nuorista on opiskelemassa, mutta opinnot ovat kesken tai tauolla. Toinen valmentajista kuvaa myös nuoren tunnetta siitä, että hän itse ei kykene tai pysty.

”Ainakin mulla tulee annettua tukea siihen, että pystyvyyden tunne lisääntyisi. Kyllä sinä pystyt ja sinä osaat.”

Vuoden 2019 vuoden alussa NEET-nuoren käsite on muuttunut niin, että NUOTTI-valmennukseen osallistuva nuori saa olla opiskelemassa tai opiskelijana, mutta opinnot ovat vaarassa keskeytyä. Valmentajien mukaan heillä on muutamia nuoria, joilla on ollut opinnot kesken tai tauolla. Toisen valmentajan nuorista jopa 40% on opiskeluoikeus edelleen voimassa, mutta ei ole edistänyt opintoja jonkun terveydentilan tai elämäntilanteen vuoksi.

Nuoret kokivat NUOTTI-valmennuksen alussa eniten haasteita arjen- ja elämänhallinnassa. Näitä haasteita nuorten mukaan ovat jokapäiväisten asioiden hoitaminen kuten kodin siistinä pitäminen, päivä- ja unirytmien puuttuminen, väsymys, motivaation puuttuminen. Nuoret kuvailevat isona haasteena arjessa myös määrätietoisuuden puutteen ja he kokevat aloittekyvyttömyyttä ja aikaansaamattomuutta asioiden eteenpäin viemiseksi.

”Aika jokapäiväisiä asioita ja sitten ei koti oikein pysy siistinä, eikä oikein tule lähdettyä, eikä oikein tule pidettyä kehenkään yhteyttä.”

”No se oli aika lailla sitä, että et mä nukuin ja sit mä olin vaan kotona ja en oikein lähtenyt sieltä minnekään, kun se oli kuitenkin kasvanut niin isoksi kynnykseksi se lähteminen.”

”No aluksi sen huomasi näissä käynneissäkin, et aluksi mä peruutin käyntejä ja vaihdoin aikoja ja oli sillain vaikee lähtee ja aloittaa.”

Kaikilla haastateltavilla nuorilla yhteisenä haasteena oli koulutuksen puute. Kaikilla haastateltavista opinnot olivat keskeytyneet useaan kertaan tai heillä oli haasteita jatkaa keskeneräistä koulutusta.

”Koulunkäynti oli jäänyt silleen vähän kesken, että mulla ei ollut oikeen mitään motivaatiota siihen ja sit kaikki muutkin, kun se koulunkäynti, meni huonoon suuntaan.”

”No mähän olin siis keskeyttänyt koulun niin monta kertaa.”

7.2 Tapaamiset, tavoitteet ja verkostotyö

NUOTTI-valmentajien mukaan he määrittelevät nuoren kanssa tavoitteita palveluvauksen mukaisesti sekä GAS-tavoitelomakkeen avulla. Lisäksi ensimmäisellä tapaamisella keskustellaan asioista, joita Kelan alkuhaastattelussa on noussut esiin. Tärkeässä osassa tavoitteiden määrittelyssä on keskustelut siitä, mitä muutoshaluja, toiveita ja tarpeita nuorella itsellään on.

Nuorilla on monenlaista palveluntarvetta ja haastetta valmennuksen alussa. Näihin haasteisiin valmentajat lähtevät yhdessä nuoren kanssa etsimään toimintakykyä edistäviä tavoitteita. Yleisiä päätavoitteita ovat usein kouluun pääseminen tai koulun jatkaminen, työllistyminen tai kiinnittyminen johonkin muuhun nuorelle tärkeään palveluun. Tavoitteet saattavat muuttua matkan varrella ja niihin saattaa tulla välitavoitteita.

Verkostojen luominen valmennuksen aikana eri toimijoihin ja palveluihin on tärkeässä osassa. Valmentajat luovat verkostoja laajasti eri palveluihin nuorten tarpeiden mukaan kuten hoito- ja mielenterveyspalveluihin, sosiaalitoimeen, Ohjaamoon, kuntouttaviin työtoimintoihin, velkaneuvontaan, nuorten erilaisiin työpajoihin, TE-

toimistoon ja Etsivään nuorisotyöhön. Yhteistyön aikaansaamiseksi valmentajien mukaan tulee olla tehokas ja kertoa viesti napakasti. Verkostotyötä ja muiden palveluiden saatavuutta helpottaa valmentajien mukaan se, että palvelu mahdollistaa jalkautumisen. Nuoren kanssa verkostotyö on paljon palveluohjausta ja sen aikana kootaan yhteen palvelun tuottajia ja järjestetään laajamittaisia verkostotapaamisia.

”Nimenomaan se on keskiössä NUOTTI-valmennuksessa se verkostotyö. Se on pointti siinä koko palvelussa, että siihen on tavallaan uudessa palvelukuvauksessa, että on ihan verkostotyön velvoite, että se ei enää ole suositus vaan se on ihan velvoite, että sitä tehdään.”

”Eniten tulee käytettyä sosiaalitoimeja ja hoitotahoa. Kun tämä valmennus on aika lyhyt kuitenkin, 5 kk pituinen ja kerran viikossa, niin sitä jatkuvuuden tunnetta yrittää nuorelle tuoda. Niin on sitten joku taho jo tämän palvelun aikana, joka on tullut tutuksi ja jonka kanssa jatkaa näitä asioita, ettei se jää vaan näihin viiteen kuukauteen.”

”Ei vaan luoda joku yksittäinen verkosto jonkun kanssa vaan jotenkin pyritään kokoamaan ne kaikki nuoren ympärillä toimijat yhteen, että on sama suunta.”

Haasteena verkostotyössä valmentajat kokevat eri toimijoiden tavoitettavuuden ja verkostotapaamisten aikataulujen yhteen sopimisen. Terveystuomien odotusajat tuovat haastetta sekä TE-toimiston kanssa yhteistyö on välillä takkuista.

Valmentajat kokevat haasteena myös sen, että nuoren tilanteet saattavat muuttua nopeasti ja niihin tulee reagoida nopeasti. Varsinkin tavoitteiden osalta niitä täytyy muuttaa ja päivittää nopeastikin muuttuneiden tilanteiden mukaan. Tilanteet elää hyvin paljon ja se myös asettaa haasteita, milloin nuorta tavataan. Nuoret saattavat myös nukkua myöhään ja tapaamisajat venyvät myöhälle iltapäivään. Puhelimessa puhuminen on nuorille välillä vaikeaa ja se asettaa omat haasteensa. Valmentajien käyttävät ja hyödyntävät kuitenkin muita viestintäkanavia ja väyliä, mitä kautta voi kommunikoida nuoren kanssa paremmin.

”Se aikajänne on toisaalta mielenkiintoisin mutta toisaalta haastavin, että ne tilanteet muuttuu ihan kahden päivän sisällä ja saattaa mennä ihan pääläelleenkin. Eli se ilmiö tavallaan, se aikakäsitys ja aikajänne nuorilla on hyvin erilainen.”

Lisäksi muuttuvissa tilanteissa nuoret reagoivat ja oirehtivat dramaattisesti tilanteisiin ja pettymyksiin. Nuorilla saattaa tulla myös rankkoja tilanteita kuten akuuttia psykiatrian tarvetta, uhkailua tai rajua päihteiden käyttöä.

”Se ei oo niin semmoista tasaista, se on aika ailahtelevaista se nuoren elämä.”

”Omia asiakkaita, kun miettii, niin on tosi paljon niitä akuutteja asioita. Hienot tulevaisuuden tavoitteet ovat tottakai siellä taustalla ja se ammatti ja työ pitäisi saada, mutta sitten jos on asunnottomuuden uhkaa ja on hirveät velat ja päihdeongelmaa, niin niihin pitää sitten tietenkin eka tarttua.”

Toinen valmentajista kuvaa myös, että motivaatiotekijät aiheuttavat välillä haastetta siihen, miten nuori sitoutuu valmennukseen ja ymmärtää, minkä takia sitä tehdään. Toisaalta toisen valmentajan mukaan motivaatiota nuorilta löytyy paljonkin ja se on tehnyt valmennuksesta myös toisaalta helppoa.

”Motivaatio on mun mielestä omilla nuorilla ollut tosi kohdillaan. Yksikään valmennus ei ole esimerkiksi päättynyt siihen, ettei ole motivoitunut.”

”Me ollaan oikeesti nuoren puolella ja että he on kokeneet, että pidetään heidän puoliaan ja ollaan Kela tulkkina ja ollaan rinnalla kulkijoita, mutta ei tehdä liikaa puolesta. Tuetaan ja autetaan ja he on sen takia motivoituneet.”

Valmentajien mukaan helppoa on ylipäättään nuoren kanssa oleminen ja se on suhteellisen välitöntä. Kontaktin luominen nuoriin on helppoa ja luottamussuhde syntyy aika nopeasti. Valmentajien mukaan NUOTTI-valmennuksen ehdoton vahvuus on se, että valmentajat pystyvät jalkautumaan. Palvelu ei ole niin byrokraattinen ja siinä on mahdollisuus ihan mihin tahansa, kunhan se palvelee tavoitetta.

”Palvelu on muotoutunut niin, että siinä mennään oikeasti ne nuoren tavoitteet edellä ja tehdään oikeasti ratkaisukeskeisesti sitä palvelua. Palvelu ei sido käsiä ohjaajalta.”

Nuorten mukaan tavoitteet NUOTTI-valmennuksen alussa ovat liittyneet opintojen jatkamiseen, koulutus- työ ja harrastusvaihtoehtojen löytymiseen ja niihin hakeutumiseen, psyykkisen hoitotahon löytymiseen ja jokapäiväisten asioiden hoitamiseen sekä arjen hallinnan asioihin kuten kotoa lähtemiseen. Nuorten mukaan tavoitteena oli oppia tunnistamaan omia kiinnostuksen kohteita sekä ymmärtämään miten erilaisia arjen asioita hoidetaan ja missä niitä voi hoitaa sekä miten niihin voisi saada tukea. Kaikilla haastatelluista nuorista oli tavoitteena löytää tulevaisuuden suunnitelmia.

”Mä saan aloitettua koulun ja saan luotua siihen semmosen säännöllisen rytmin ja hoidettua niitä kouluasioita ja sitten toinen, että saataisiin mut päihdeettömäksi.”

”Jatkokoulutus ja työpaikka. Haettiin omaa kiinnostusta tietylle alalle.”

”Tais olla yks, et saisi mut lähteen kotoa. Se oli aika lailla isoin kynnyks siinä vaiheessa. Ja hoitaa niitä koulujuttuja, että saatais mut vaikka keskitykselle, silleen että mä tavallaan keskityn itseeni.”

Tavoitteet toteutuivat nuorten mielestä hyvin valmennuksen aikana. Nuoret pääsivät valmennuksen aikana palveluihin kuten mielenterveyspalveluihin (psykologi, psykiatrisen sairaanhoitaja), sosiaalipalveluihin ja lääkäripalveluihin. Lisäksi kaksi nuorista

on käynyt kuntouttavassa työtoiminnassa. Kaikki nuoret ovat saaneet vietyä opiskelu- ja kouluasioita eteenpäin. Yksi nuorista on saanut valmennuksen aikana itselleen uuden harrastuksen ja yksi osallistuu vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi nuoret kokivat, että he saivat paljon tietoa erilaisista vaihtoehdoista ja saivat vietyä asioita eteenpäin.

”Kumminkin, kun kävi siellä jutteleen niin sitten itsekin tajuaa vähän ja avautuu silmät eri asioille. Kyllä mä sanoisin, että hyvin on tullu ne tavoitteet ainakin itsevarmuudesta ja semmosesta, koska aika huono tapa on katsoa itteensä alaspäin. Aina kun sieltä lähti, niin oli kyllä semmoinen olo, että ehkä ei oookkaan niin tyhmä.”

”Kyllähän siellä joka kerta tuli jotain uutta. Sai vähän selkeyttä kaikkeen, kun sai hoidettua asioita, joita ei kyllä ite saanu millään aikaiseksi. Sitten siitä tulee hyvä olo, kun se on pois alta, oli ne sitten isoja tai pieniä asioita.”

”Mulla on tässä kehittynyt harrastuksia ja joka suunnista tukihenkilöitä ja nyt ollaan keskitytty siihen, että mulla olisi arjessa joku toimi.”

”Mulla oli se, että saataisiin tää koulunkäynti kuntoon, niin se oli aika semmoinen riittävä homma. En mä halunnu sit kaikkee siihen päälle.”

7.3 Nuoren toimintakyky valmennuksen lopussa

Nuoret kertovat, että NUOTTI-valmennus on ollut heille monessakin asiassa hyödyllinen. Kaikki haastateltavat nuoret ovat saaneet itsevarmuutta ja itsetuntemusta. He ovat löytäneet itsestään piirteitä ja vahvuuksia, joita ei ole aiemmin huomannut tai hyödyntäneet.

”On semmonen löytynyt, että mä oon niinku hyvä ihmisten kanssa, oon hyvä lähestymään niitä.”

”Aika paljon tässä on saanu sitä itsevarmuutta ja on jotenkin varmempi siitä, että mitä mä oikeasti osaan, eikä vaan vähätellä niitä. Jotenkin ymmärtää, että kyllä musta on johonkin.”

Lisäksi nuoret kokevat hyödyllisenä sen, että ovat saaneet suunnitelmia vietyä eteenpäin tulevaan kuten koulun jatkamista tai aloittamista. Kaikki ovat kokeneet myös mielen hyvinvoinnin paranemista. Kaksi nuorista kokee hyödyllisenä myös sen, että he ovat saaneet valmennuksen ansiosta hoitotahon tai jonkun muun ammattilaisen tuen kuten sosiaalitoimen. Kaksi nuorista on kokenut hyödyllisenä uuden harrastuksen ja kaksi nuorista on hyötynyt kuntouttavasta työtoiminnasta.

”Hyödyllisintä on ollut uran kartoitus ja kuntouttava työtoiminta, lähinnä se päivärytmi.”

”Vanha koulukaveri pyysi mua, että haluaisinko mä alkaa pelaamaan roolipelaamista. Se on auttanut aika paljon, kun lähtee kotoa, kun me aina pelataan siellä kaverin luona.”

”Sain sieltä kannustusta ja itsevarmuutta hakea sinne kissojen katastrofihdistykselle ja oonhan mä siellä vieläkin. En mä olisi niinku vuosi sitten edes vaivautunu yrittään meneen sinne, et se olis ollu ajatusmaailma, että siellä voisi olla mukavaa, jos siellä on ihmisiä.”

Kaksi haastatelluista nuorista on kokenut motivaation, energian ja avoimuuden lisääntyneen valmennuksen ansiosta.

”Joka kerta kun on käynyt tapaamisessa niin sit joka kerta oon saanu lisää energiaa ja motivaatiota. Mun nuoruudessa sanottiin tosi paljon, että mä tarvisin apua ja mä en koskaan suostunut lähtemään mihinkään. Ja nyt mä oon ekan kerran ollu tosi avoimella päällä”.

”No se oli kyllä kivaa, kun se pysty liikkun, niin se sano, että voidaan vaikka käydä kahvilassa. Sai helpommin lähteen kotoa, kun sai vähän

jotain hyvää. Sai rauhallisessa paikassa jutella niin ei oo niin semmosta jäykän oloista, niin virallista.”

Kaksi nuorista piti todella hyödyllisenä tapaamisten aikana käytyjä keskusteluja valmentajan kanssa. Nuoret kuvailivat niitä luotettaviksi, kannustaviksi ja rohkaiseviksi.

”Välillä kyllä ollut sillain, että en uskalla soittaa ja sitten yhdessä soitettiin tai sit se rohkas mua puhuun. Uskalsi olla oma ittensä. Joskus saattoi jopa miettiä, että on suht järkevää tai fiksu ja välillä huomasi, että siinä samalla, kun juttelee niin kylhän siinä tulee pihalle asioita tai kun ne sanoo ääneen, niin ne tajuaa sitten vähän eri tavalla.”

”Itellä toi keskustelu on ollut kyllä kaikkein tärkein asia. Välillä oli tosi huono fiilis niin se osas kyllä tsempata tosi hyvin.”

Valmentajat nostavat NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmiksi asioiksi nuoren kokonaistilanteen selkiytymisen ja pystyvyyden tunteen.

”On vaan ratkennut semmoiset isommat ja pienemmätkin pulmat, ne on asettunut ja se tilanne on selkeä ja päämäärä on saatu tulevaisuudelle, on se sitten iso tai pieni, mutta ne on selkiytynyt. Hänestä on tullut aktiivinen toimija, sen sijaan, että lilluisi siinä mukana vaan.”

”Pystyvyyden tunne. Se on ihana nähdä, miten nuori on voimaantunut. Itse on ollut siinä rinnalla kulkijana ja nuori itse on hoksannut sitten asioita ja että hei, mä pystyn, en mä tarvitse tähän kenenkään muun tukea. Mä oon hyvä.”

7.4 Nuoren jatkosuunnitelma

NUOTTI-valmentajat kertovat haastattelussa heidän nuorten jatkosuunnitelmista valmennuksen jälkeen. Suurimmalla osalla nuorista jatkosuunnitelmat liittyvät opis-

keluun. Nuorille selkiytyy opiskelujen vaihtoehtoja, aloja, käydään välillä työkokouksissa kokeilemassa jotain alaa tai vahvistetaan nuoren omia vahvuuksia ja pystyvyyttä jatkaa tai hakeutua opintoihin.

Toisella valmentajista on ollut yhteensä 20 nuorta, joista 25% on jatkanut tai aloittanut opiskelun. Nuorista noin 30% on jatkanut tai odottaa ammatilliseen kuntoutukseen pääsyä. Näihin sisältyy ammatillinen kuntoutus selvitys, työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus tai ammatillinen TAITO-kurssi. Nuorista 15 % on aloittanut kuntouttavassa työtoiminnassa ja 5% on työllistynyt. Nuorista 15%:lla on ollut sellainen tilanne, että koulu, opiskelu tai työ ei ole vielä ajankohtaista. Heillä on vielä jotain esimerkiksi hoidollisia toimenpiteitä kesken tai selvittämättä.

Toisen valmentajan nuorista noin 60%:lla on koulu kesken tai suunnitelmana on päästä opiskelemaan. Valmentajalla on ollut yhteensä 18 nuorta, joista noin 30% on päässyt tai jatkanut suoraan opiskelemaan. Nuorista noin 15% on työllistynyt ja noin 10% on keskeyttänyt valmennuksen terveydellisistä syistä, koska ei ole ollut resursseja jatkaa. Osalla nuorista valmennus on vielä kesken ja siihen on haettu jatkoa.

Valmentajien mukaan NUOTTI-valmennus harvoin kestää vain 5 kuukautta. Siihen haetaan suurimmalle osalle nuorista jatkoa. Pisimmillään NUOTTI-valmennus yhden nuoren kohdalla voi kestää jopa vuosia.

Nuorten haastateltavien osalta jatkosuunnitelmana kaikilla on jatkaa tai päästä opiskelemaan. Yksi nuorista on jatkanut opiskelua kesken jääneissä opinnoissa ja aikoo hakeutua sen jälkeen jatko-opintoihin. Yksi nuorista on päässyt valmennuksen aikana kouluun ja jatkaa siellä opintojaan sekä hakee hoitotahoa tukemaan mielen asioita. Kaksi nuorista on saanut vaihtoehtoja ja tietoa erilaisista opinnoista ja kouluista, mutta hakeutuminen opintoihin ei vielä ole ajankohtaista. He aikovat ensin keskittyä mielen asioihin ja elämänhallintaan. Toinen heistä jatkaa kuntouttavassa työtoiminnassa ja psykiatrisella hoitotaholla sekä vapaaehtoisuustoiminnassa käymistä ja toinen keskittyy käymään psykologilla ja sosiaalitoimessa sekä harrastamaan mieluisia asioita.

Taulukko 1. Nuorten ja valmentajien vastaukset teemoittain.

TEEMAT	Nuoren toimintakyky alussa	Tapaamiset, tavoitteet ja verkostotyö	Toimintakyky lopussa	Jatkosuunnitelma
NUORET	<ul style="list-style-type: none"> -arjenhallinnan haasteet -psykkiset haasteet -motivaation ja määrätietoisuuden puute -aloitekyvyttömyys -aikaan saamaattomuus -Koulutuksen puute 	<ul style="list-style-type: none"> -löytää tulevaisuuden suunnitelmat -opintojen jatkaminen tai niihin pääseminen -vaihtoehtojen löytyminen ja niihin hakeutuminen (palvelut, harrastukset, koulutus) -psykkisen hoitotahon löytyminen -arjen hallinta ja sen merkityksen ymmärrys (jokapäiväisten asioiden hoitaminen, kotoa lähteminen) -oppia tunnistamaan kiinnostuksen kohteita 	<ul style="list-style-type: none"> -suunnitelmien ja asioiden eteenpäin vieminen - opiskeluasioiden eteneminen -palveluihin pääseminen (MT-palvelut, sosiaali-toimi) - jokapäiväisten asioiden hoitamisen onnistuminen - päivärytmin löytyminen -pystyvyyden lisääntyminen 	<ul style="list-style-type: none"> -opiskeluiden jatkaminen tai aloittaminen -opiskelu-vaihtoehtojen selkiytyminen -kuntouttavan työtoiminnan jatkuminen - sosiaali- ja mielenterveyspalveluiden jatkuminen -vapaaehtoistyön ja harrastuksen jatkuminen
VALMEN- TAJAT	<ul style="list-style-type: none"> -suunta hukassa -elämä- ja arjenhallinnan haasteet -terveyshuolet; masennus, ahdistus, sosiaalisten tilanteiden pelko -opinnot kesken tai tauolla -tunne siitä, ettei itse kykene tai pysty 	<ul style="list-style-type: none"> -kouluun pääseminen ja koulun jatkaminen -työllistymisen -laajamittaisen verkostojen (sosiaali- ja hoitotahot) luominen ja niiden jatkuvuuden varmistus 	<ul style="list-style-type: none"> -kokonaistilanteen selkiytyminen -päämäärä selvillä tulevaisuudelle -pystyvyyden tunne voimaantuminen 	<ul style="list-style-type: none"> -opiskeluiden jatkuminen tai niihin hakeutuminen/aloittaminen -ammattillinen kuntoutus -kuntouttava työtoiminta -työllistyminen -hoitotoimet jatkuvat -osa valmennuksista kesken (kokonaisaika keskimäärin 15 kk)

7.5 Kehittämisaatuksia NUOTTI-valmennukseen

Valmentajien haastatteluissa nousi esiin muutamia kehittämisaatuksia valmennuksesta. Molempien valmentajien mukaan erilaisten lomakkeiden täyttö etenkin GAS-lomake, on monelle nuorelle hankalaa ja jäykkää. Paperisten lomakkeiden kuljettaminen on myös tietoturvalisesti hankalaa ja vaikeaa, jos nuorta tavataan esimerkiksi kahviloissa tai nuoren kotona. Ylipäänsä erilaisten paperisten lomakkeiden käyttö ei ole enää nykypäivää. Valmentajat toivovat siirtymistä sähköisiin sovelluksiin ja lomakeversioihin, joita nuori voisi itse täyttää. He toivovat lomakekäytäntöjen uudistamista. Toisen valmentajan mukaan se toisi myös valmennukseen toiminnallisuutta, että nuori itse oppisi hyödyntämään älypuhelinta ja käyttämään sekä toimimaan viranomaisverkostoissa sähköisesti. Lisäksi toinen valmentajista toivoo tulkin käyttöön muutoksia sen osalta, että tulkin mahdolliset tapaamiskerrat on palvelukuvauksessa määritelty vain 10 kertaan. Valmentaja ihmettelee, miten loput tapaamiset kommunikoidaan, jos nuorella ei ole mahdollisuutta kommunikoida ilman tulkia. NUOTTI-valmennuksessa on kuitenkin 20 tapaamista kokonaisuudessaan.

Valmentajat arvioivat myös mitä olisi voinut tehdä toisin valmennuksessa. He molemmat kuvaavat sitä, että kokemuksen kautta on oppinut toimimaan tehokkaasti verkostoissa ja tekemään valmennusta suunnitelmallisemmin. Punaisen langan säilyttäminen läpi koko valmennuksen ajan on kehittynyt vuosien varrella.

”Kun on uusi palvelu, niin on pitänyt hakea sitä omaa tapaa ja tyyliä ja Verven yhteistä tapaa tehdä.”

Lisäksi toinen valmentajista toivoo, että pystyisi hyödyntämään valmennuksen aikana enemmän toiminnallisuutta ja tekemistä.

Nuorten haastatteluiden osalta ei noussut mitään kehittämisaideoita tai asioita, joita olisi voinut tehdä toisin.

8 Johtopäätökset

Haastatteluissa ilmenneet nuorten toimintakyvyn esteet ja haasteet liittyivät arkeen ja elämänhallintaan. Nämä haasteet ilmenevät arjessa, että päivärytmi on sekaisin, koti on epäsiisti, nuoret ovat aikaansaamattomia, aloitekyvyttömiä, puuttuu motivaatio ja määrätietoisuus, oman talouden hallitsemattomuutta ja mielialan laskua. Nuorilla on elämässä myös terveyshuolia. Haastatteluista nousivat esiin masennus ja ahdistus sekä keskittymis- ja tarkkaavuudenhäiriöt. Edellä mainitut esteet, haasteet ja terveyshuolet aiheuttavat sitä, ettei nuori pysty edistämään, hoitamaan opiskeluja tai hakeutumaan opiskelemaan, käymään töissä, tapaamaan kavereita tai harrastamaan mieluisia asioita. Joskus nuoren on vaikea ymmärtää omaa käytöstään ja siksi kuvailee omia tunteita ja oireita tietyllä tavalla. Nuori kokee ahdistusta, väsymystä, pelkoja tai kuvailee niitä ilmentymien kautta omassa arjessaan kuten aikaansaamattomuutena tai aloitekyvyttömyytenä asioiden hoitamisessa. Haastatteluissa nousi esiin juurikin, että joskus on vaikea tietää, mistä mikäkin asia johtuu. Voi olla niin, että kun nuorelle on tullut taloudellisia haasteita tai koulu on jäänyt kesken ja tullut elämään surua, se on johtanut masennukseen tai pelkoihin kohdata muita ihmisiä. Tai joku vastoinkäyminen esimerkiksi poikaystävästä eroaminen ja mielialan lasku sekä ahdistuneisuus ovat johtaneet opintojen keskeyttämiseen. Monesti nuoret ovat myös taitamattomia ja tietämättömiä arjen asioiden hoitamisesta ja itsenäistymiseen liittyvistä asioista.

Nuorilla on tunne siitä, ettei hän itse kykene tai pysty. Nuorilla on valmennuksen alussa suunta hukassa. He tarvitsevat vierelleen aikuisen, joka näyttää suuntaa, luo pystyvyyden tunnetta ja antaa toivoa tulevaisuuteen. Jollakin taholla tai henkilöllä on herännyt huoli nuoresta, joka ei omin avuin pysty hyvään elämään. Nuori tarvitsee tiivistä tukea, apua ja neuvoa päästäkseen elämässä eteenpäin. Tähän NUOTTI-valmennus pyrkii vastaamaan.

8.1 NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyyden kokemukset

Jokaiselle nuorelle NUOTTI-valmennus on yksilöllinen kokemus. Kaikki haastateltavat nuoret löysivät NUOTTI-valmennuksesta heille yksilöllisesti hyödyllisiä asioita. Kaikki nuoret kokivat hyödyllisenä sen, että he olivat saaneet **edistettyä opiskeluasioita**. Joko he olivat jatkaneet, päässeet opiskeluihin tai saaneet vaihtoehtoja opiskeluihin hakeutumiseen. Kahdella haastateltavista nuorista opiskeluasia painottui niin, että heillä se ei vielä sillä hetkellä ole ajankohtaista, mutta ensisijaisten asioiden hoitamisen jälkeen, se on mahdollista. Ylipäätään hyödyllinen asia kaikilla nuorilla oli se, että he olivat **saaneet asioitaan eteenpäin**. Haastatteluissa oleville nuorille kaikille muodostui **ammattillinen suunta**. Kaikilla nuorilla oli päämääränä opiskelutavoite ja sitä kautta sitten työllistyminen. Kaikilla nuorilla opiskelutavoite eteni hieman eri tahdissa riippuen siitä, miten ajankohtaista se oli. Osalla nuorista tavoite eteni pienin askelin kuten kuntouttavan työtoiminnan, vapaaehtoistoiminnan, harrastuksen tai mielen hyvinvoinnin edistämisen kautta. Osalla nuorista riitti se, että heidän päivärytmiensä korjaantui, suunnitelmat selkiytyivät ja motivaatio lisääntyi ja he pystyivät jatkamaan tai aloittamaan opiskelut.

Lisäksi kaksi nuorista koki hyödyllisenä sen, että he saivat **kontaktin muihin palveluihin**. Molemmat saivat luotua hoitokontaktin mielen asioihin. Toinen heistä koki hyödyllisenä sen, että oli saanut lisäksi sosiaalitoimeen omatyöntekijän, joka jatkossa tukee nuorta eteenpäin. **Tuen ja avun jatkuvuus** NUOTTI-valmennuksen jälkeen on tärkeää, jotta jossain kohtaa nuori on tilanteessa, ettei hän tarvitsekaan enää jatkuvaa hoitoa tai tukea vaan pärjää itsenäisesti.

Nuoret kokivat hyödyllisenä **jokapäiväisten asioiden ja arjen hallinnan edistymisen** kuten asioiden ymmärryksen (mistä saa tietoa, tukea ja apua, toimintaa jne.), oppimisen itsestä ja asioiden hoitamisesta (raha-asiat). Osa nuorista oli löytänyt omia kiinnostuksen kohteita kuten oman ammattialan sekä **uusia piirteitä tai vahvuuksia itsestä** kuten hyvät ihmissuhdetaidot. Kaikki nuoret kokivat hyödyllisenä, että he olivat **löytäneet päivärytmin** ja pystyvät nyt lähtemään kotoa esim. kouluun helpom-

min tai olemaan jossain tiettyyn aikaan. Kaksi nuorista oli löytänyt päivärytmiä kuntouttavan työtoiminnan tai harrastuksen kautta. Kaksi nuorista koki päivärytmin löytyneen opiskeluiden myötä.

Valmentajien rooli valmennuksen aikana on todella tärkeässä asemassa. Se millaisella työtoteella, omalla persoonalla ja ammattitaidolla valmentaja rakentaa luottamusta nuoreen, vaikuttaa oleellisesti valmennuksen hyödyllisyyteen. Tärkeintä kaikille nuorille oli tunne siitä, että he pystyvät ja osaavat viedä asioitaan eteenpäin. Kaikista tärkeimmäksi ja hyödyllisimmäksi asiaksi NUOTTI-valmennuksessa nuoret kokivat **pystyvyyden tunteen**. Kuinka itsevarmuus, itseluottamus, motivaatio, avoimuus ja energisuus lisääntyivät valmennuksen aikana. Tähän tunteeseen vaikuttivat nimenomaan valmentajien kannustavat ja rohkaisevat keskustelut, auttaminen sekä yhdessä tekeminen. Yksi nuorista koki hyödyllisenä sen, että valmentajan kanssa pystyi yhdessä käymään, vaikka kahvilla ja tutustumaan paikkoihin sekä sai jotain hyvää syötävää. Lisäksi kaksi nuorista kuvaa valmentajalla olevan aina joku ehdotus tai ”ässä hihassa” mihin tahansa asiaan liittyen.

Valmentajat olivat samoilla linjoilla nuorten kanssa. Valmentajat kokivat, että hyödyllisimpiä asioita NUOTTI-valmennuksessa ovat nuoren **päämäärän ja suunnan selviäminen sekä palveluiden jatkuvuus**. Tunne siitä, että asiat menevät eteenpäin ja edistyvät myös valmennuksen jälkeen. Siksi **verkostotyö ja verkostojen luominen** ovat äärimmäisen tärkeitä valmennuksen aikana.

Valmentajien mukaan nuorten **pystyvyyden tunne ja voimaantumisen kokemus** ovat todella tärkeitä nuoren tilanteen ja toimintakyvyn edistymisen kannalta. NUOTTI-valmennuksen ensimmäinen jakso (5kk) ei usein riitä monella nuorella muutokseen ja harvoin siinä ajassa saa nuoren tilannetta tarpeeksi eteenpäin. Melkein jokainen nuori tarvitsee muutokseen keskimäärin yli vuoden kestävän intensiivisen työskenteelyn valmentajan kanssa. Valmennuksen aikana tulisi syntyä yhteinen näkemys siitä, miten vahvuuksia voidaan hyödyntää ja miten rajoituksia voidaan ehkäistä. Tämä on keskeinen periaate kaikessa kuntoutumisessa. Tärkeää on luoda hyväksymisen kokemuksia, joita nuori ei ole välttämättä kokenut koko elämänsä aikana.

9 Pohdinta

Kun nuori ihminen on itsenäistymässä ja hakemassa elämälleen suuntaa, siihen vaikuttaa se, millainen hänen elämänkaarensa on ollut siihen saakka ja millaisia kokemuksia hän on saanut aiemmin. Jo hyvin varhaisessa vaiheessa tulisi tunnistaa nuoren toimintakyvystä asioita ja ajatuksia, jotka estävät häntä itsenäistymästä, osallistumasta ja olemasta osallisena omassa elämässä ja elinympäristössä sekä yhteiskunnassa. Saattaa olla, että nuoren toimintakyky on jo sellaisessa tilanteessa, ettei nuori pysty, kykene tai halua edistää omaa hyvinvointiaan. Silloin ammattilaisten vastuu on auttaa, tukea ja ohjata nuorta oikeaan suuntaan.

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että suurimmalla osalla nuorista NUOTTI-valmennuksen alussa, on haasteita opiskeluiden edistämisessä tai opinnot ovat keskeytyneet. Tämä kertoo siitä, että jo opiskelu aikana ja sitä ennen tulisi kiinnittää huomiota nuoren toimintakykyyn. Oppilaitosten henkilökunnan osaamista ja nuorten toimintakyvyn tukemista jo koulutuksen aikana tulisi edistää. Artikkelissa (Ryan, Alessio, Neil & Lorinc 2019), joka käsittelee nuorten kouluun osallistumista ja käsityksiä tuen saamisesta, todetaan, että tuen saaminen ja siihen liittyvä tiedon lisääntyminen edistävät kouluun sitoutumista. Ei ole pelkästään kyse tuen saatavuudesta vaan tavoista, joilla nuoret kokevat ja tulkitsevat sitä. Tärkeänä keinona nähdään sosiaalisen pääoman kasvattaminen. Sosiaalinen tuki ei ole pelkästään avun antamista tai vastaanottamista vaan se on joukko sosiaalista vuorovaikutusta, joka tuottaa tulkin-toja ja merkityksiä. Näin nuoret kehittävät ymmärrystä omasta todellisuudestaan ja identiteetistään. Nuorten mukaan on tärkeää saada henkilökohtaista tukea koulussa kuten tiedon saamista ja emotionaalista tukea. Tärkeässä roolissa olivat myös vanhemmat ja ystävät. (Ryan, Alessio, Neil & Lorinc 2019.)

Toimintakyky on kyky toimia ja osallistua oman hyvinvoinnin edistämiseksi ja hyvän elämän aikaansaamiseksi. Tämä opinnäytetyö osoitti, että NUOTTI-valmennuksen hyödyllisimmät kokemukset edistivät nuoren kykyä ja pystyvyyttä huolehtia toimintakyvyn eri osa-alueista ICF-viitekehyksen mukaisesti. Heidän toimijuutensa lisääntyi.

Edistystä tapahtui etenkin viitekehyksen mukaisen suorituksen, osallistuminen ja osallisuus osa-alueella. Nuoret saivat asioita vietyä eteenpäin kuten opiskeluihin ja työelämään pääsyä ja pyrkimistä. Lisäksi he pystyivät jatkamaan opiskeluita. Myös vapaa-ajan ja arjen toiminnot ja hallinta lisääntyivät.

Nämä suoritusten ja osallisuuden tekijät vaikuttivat myös ympäristötekijöihin eli nuoren verkostoihin ja palveluihin kiinnittymiseen kuten mielenterveyspalvelut ja koulu- tus sekä asenteisiin muita ihmisiä ja ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia ja palveluita kohtaan.

Ruumiin ja kehon toimintojen osalta nuorten mielen asiat ja esteet, myös luokiteltujen sairauksien kuten ahdistuneisuuden osalta lievenivät. Ahdistuneisuus, aikaansaamattomuus, jännitys ja pelot lievenivät valmennuksen aikana. Myös nuoruuteen liittyvät osaamattomuuteen ja ymmärrykseen liittyvät ajatukset kääntyivät parempaan. Energisyys lisääntyi.

Nämä edellä mainitut minäkuvaan, motivaatioon, pystyvyyteen ja tietoisuuteen liittyvät tekijät ovat myös yksilötekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren osallisuuteen ja suoritukseen että myös ympäristötekijöihin ja mielen hyvinvointiin. Lisäksi näihin yksilötekijöihin vaikuttaa nuoren elämäntapa ja siihen liittyvät kokemukset.

NUOTTI-valmennuksen kehittämiseksi on hyvä tiedostaa palvelun tuottajien ammattitaito ja osaamisen kehittäminen esimerkiksi ohjausmenetelmien osalta. Lisäksi palvelun sisältöä ja toteutusta voi kehittää tulkkauksien ja sähköisten lomakeversioiden sekä lomakkeiden osalta. NUOTTI-valmennuksessa hyvänä asiana on etenkin joustavuus ja toteuttamisen vapaus sekä jalkautumisen mahdollisuus. Jatkossa verkostoyhteistyötä voisi kehittää keräämällä kokemuksia ja ajatuksia muista palveluista ja verkostoista.

Kela on teettänyt vuonna 2019 yhden tutkimuksen NUOTTI-valmennuksesta. Tutkimuksessa todettiin, että nuorten mukaan parasta valmennuksessa oli ollut tapaamiset valmentajien kanssa. Valmentajat osasivat olla motivoivia, kannustavia ja tsem-

paavia. Valmentajan työotteesta pidettiin ja heitä arvioitiin ammattitaitoisiksi ja avarakatseisiksi. Tutkimuksen mukaan valmennusta on jo aiemmin kaivattu ja kaikki tutkimukseen osallistuvat tahot kannattivat palvelun jatkamista. Nuoret kokivat palvelun monipuolisena ja että he saivat siitä monipuolisesti apua tulevaisuuteen. Erityisesti nuoret olivat tutkimuksen mukaan saaneet arjen järjestämiseen ja tulevan, mahdollisen opiskelun ja työn suunnitteluun sekä tukiverkon vahvistamiseen. Nuoret olivat myös tyytyväisiä siihen, että heille oli löytynyt henkilö, joka auttoi heitä eteenpäin palveluissa. (Miettinen, Välimaa, Mäntyneva, Kaisvuori, Hakala & Mäki 2019, 51-56.) Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat samankaltaisia asioita NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyydestä, kuin Kelan aiemmin teettämässä tutkimuksessa. Tässä opinnäytetyössä kuitenkin korostuu enemmän nuoren yksilölliset tekijät kuten pystyvyyden tunne, jonka vaikutus muutoksen aikaansaamiseksi on kiistaton. Lisäksi valmentajien yksilöllinen työote ja persoona korostuvat tässä opinnäytetyössä selkeämmin.

NUOTTI-valmennuksen onnistumiseen vaikuttaa todella paljon valmentajan ammattitaito ja persoona. Persoonan osalta valmentajalla tulee olla uskallusta, jämäkkyyttä, yhteistyötaitoja viedä asioita eteenpäin tavoitteellisesti ja oikea-aikaisesti. Samalla valmentajalla on oltava kyky keskustella kuunnella, tsemptata, kannustaa nuorta ja luoda luottamusta. Ammattitaito koostuu näistä edellä mainituista asioista ja niiden lisäksi myös ohjausmenetelmien hallitsemisesta kuten ratkaisukeskeisyys, jonka kautta luoda nuoreen uskoa, pystyvyyttä ja omatoimisuutta. Pystyvyyden ja sitä kautta voimaantumisen tunne nuorella kasvaa. Lisäksi opinnäytetyön tulosten mukaan voidaan todeta, että motivaatiota ja halua nuorilta löytyy, mutta edistyminen tapahtuu hitaasti; pienin askelin. Muutos kohti parempaa elämää, saattaa viedä jopa vuosia.

Lähteet

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2011. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.16. p. Helsinki: Tammi.

ICF, toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2013. THL Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 27.1.2020. <https://www.julkari.fi/handle/10024/77744>

Juvonen-Post, P., Lamminpää, A., Rajavaara, M., Suoyrjö, H. & Tötterman, P. 2016. Työkäisten työkyvyn tuki ja kuntoutuminen eri osajärjestelmissä. Duodecim, Oppiportti. Viitattu 15.1.2020. https://www.oppiportti.fi/op/ktm00089/do?p_haku=psykososiaalinen%20tuki#s8

Kela 2019. Nuorten pääsyä ammatilliseen kuntoutukseen helpotettiin vuoden 2019 voimaan tulleella lakimuutoksella. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 3.4.2020. https://www.kela.fi/nuorten-kuntoutus_tietopaketti

Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus 2019. NUOTTI-valmennus. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 12.4.2020. <https://www.kela.fi/documents/10180/751941/NUOTTI-valmennus+palvelukuvaus.pdf/1e43d15a-cdf7-40b8-afd9-2c68eae15ab7>

Kiviranta, T., Munck, P., Koskinen, S. & Tuulio-Henriksson A. 2016. Teoksessa Kuntoutuminen (toim. Autti-Rämö, I., Salminen, A., Rajavaara, M. & Ylinen A.). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:41. Viitattu 7.4.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160273>

Kukkola, J. 2018. Kokemuksen tutkimuksen metatiede: Kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa kokemuksen tutkimus IV, kokemuksen käsite ja käyttö (toim. Toikkanen I. & Virtanen I.). Rovaniemi: Lapland University Press. Viitattu 31.3.2020. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Miettinen, S., Välimaa, O., Mäntyneva, P., Kaisvuo, T., Hakala, P. & Mäki, S. 2019. ”Apu on ollut mittaamattoman arvokasta.” Kelan nuorten ammatillisen kuntoutuksen uusi NUOTTI-valmennus ja suullisen hakemisen malli. Kelan työpapereita 150. Helsinki: Kela. Viitattu 31.3.2020. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/304934/Tyopapereita150.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Karvonen S., Kestilä L. & Kauppinen T. 2017. Kokevatko nuoret saavansa tarvitsemiansa sosiaali- ja terveystalveluja? Tuloksia väestötutkimuksista. Teoksessa Nuoret aikuiset hyvinvointitalveluiden käyttäjinä ja kohteina (toim. Aaltonen S. & Kivijärvi A. 2017.) Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 198. Helsinki: Paino Unigrafia.

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 6.1.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp447081584>

NUOTTI-valmennus 2019. Kelan verkkojulkaisu. Viitattu 6.1.2020.

<https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-kuntoutustalvelut-palveluntuottajille-palvelukuvaukset-taydentava-ohje-nuotti-valmennus>

Rauhala L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Ryan, L., Alessio, D., Neil, K., & Lorinc, M. 2019. Young people school engagement and perceptions of support: a mixed methods analysis. Article in Journal of Youth Studies. Viitattu 17.4.2020. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1571178>

Taattu tulevaisuus-nuorisotakuun seitsemän tulevaisuuden teesiä julkaistu 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön verkkotiedote. Viitattu 5.3.2020.

https://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/taattu-tulevaisuus-nuorisotakuun-seitseman-tulevaisuuden-teesia-julkaistu

Tietoa nuorisotakuusta. Nuorisotakuun verkkojulkaisu. Viitattu 4.12.2019.

<https://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>

Sandberg, E., Löfstedt, J., Rouvinen, J., Jokinen, S., Norlund-Spiby, R., Valkeinen, H., Kärkkäinen, J., Pajunen, M., Lämsä, R. & Raivio, H. 2018. Toimintakyvyn arviointi 16-29-vuotiailla NEET nuorilla. Suosotus avuksi Kelan ammatilliseen kuntoutukseen ohjattessa. Kela ja THL. Viitattu 28.1.2020.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/250244/Kuntoutustakehittamassa3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sosiaalinen kuntoutus. 2016. Kuntoutusportin verkkojulkaisu. Viitattu 2.3.2020.

<https://kuntoutusportti.fi/kuntoutujalle/kuntoutuksen-jaottelut/sosiaalinen-kuntoutus/>

Verve. Verven verkkojulkaisu. Viitattu 13.4.2020.

<https://www.verve.fi/palvelut/kelan-asiakkaille/kelan-palvelut/nuotti-valmennus.html>

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä J. 2014. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveystalvan ohjaustyössä kehittyminen. Porvoo: Bookwell Oy.

Liitteet

Liite 1. Infokirje tutkimukseen osallistuville

Olet saanut kutsun osallistua tutkimukseen/opinnäytetyöhön. Osallistuminen siihen on vapaaehtoista ja voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Tutkimus tehdään erillisenä NUOTTI-valmennuksesta eikä se aiheuta häiriötä kuntoutukseen. Tutkimuksen luotettavuuden ja kattavuuden kannalta on tärkeää saada tutkimukseen osallistuvien sekä ammattilaisten että asiakkaiden ajatuksia ja mielipiteitä NUOTTI-valmennuksesta.

Tutkimuksen aihe: NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyys nuorten ja valmentajien näkökulmasta.

Aineiston keruu: Aineisto kerätään haastattelemalla osallistujaa yhdessä sovitussa paikassa. Haastattelut nauhoitetaan ja tallennetaan. Kaikki vastaukset käsitellään nimettömästi ja luottamuksellisesti. Avoimet haastattelut analysoidaan laadullisella menetelmällä eikä vastauksista voi tunnistaa yksittäistä henkilöä. Tietoja ei luovuteta alla mainitulle rekisterinpitäjälle tai muille ulkopuolisille viranomaisille. Näin ollen osallistuminen tutkimukseen ei vaikuta tutkimukseen osallistuvan viranomaispäätöksiin tai muiden palveluiden saatavuuteen. Tutkimuksessa huomioidaan eettiset periaatteet ja tutkimukseen osallistuvan tietosuoja.

Tietojen käsittely tutkimuksessa: Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä nuorten yksilöllisen ja matalan kynnyksen palvelun jatkuvuutta ja tuoda ymmärrystä sen hyödyllisyydestä. Näin ollen he, jotka järjestävät NUOTTI-valmennusta, voisivat edelleen kehittää valmennusta ja kuntoutusta nuorille. Tutkimuksen tavoitteena on etsiä NUOTTI-valmennuksen merkityksellisimmät kokemukset ja palvelut nuoren kuntoutuspolulla. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet etenemiseen polulla ja mitä asioita tulee ottaa huomioon valmennuksen aikana. Yhtenä tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää tuleva suunta eli mihin suuntaan tai palveluihin nuori on lähtenyt tai ohjautunut NUOTTI-valmennuksen jälkeen.

Aineisto säilytetään tietoturvallisesti ja mitään tietoja ei luovuteta ulkopuolisille. Aineiston analyysiin sisältyy haastateltavan tausta eli miten on ohjautunut valmennukseen, ikä ja sukupuoli. Muu aineisto sisältää ainoastaan näkemyksiä, mielipiteitä ja kokemuksia sisältävää tietoa. Tulokset julkaistaan niin ettei yksittäisiä osallistujia voi tunnistaa.

Tutkimusaineistoa ei säilytetä tutkimuksen jälkeen. Tutkimustietojen käsittely on tarpeellista tieteellisen ja akateemisen tutkimuksen edistämiseksi.

Ketkä käsittelevät tietojasi: Opinnäytetyön/tutkimuksen opettajat, jotka lukevat ja arvioivat tutkimusta. Verven ohjaajat, jotka tarvittaessa tai luvallisesti antavat nimesi ja puhelinnumerosi tutkijalle. Verven ohjaajat ovat suoraan yhteydessä sinuun käy-

tännön asioiden ja haastattelujen sopimisessa. Tutkimuksen tutkija käsittelee tietojasi tutkimuksen tekemisen ja raportoinnin aikana. Tietojasi ei käsittele muut osapuolet eikä tietojasi siirretä muille tahoille.

Tietojen suojaus: Tietojasi käytetään vaan yllä mainittuihin tarkoituksiin ja toimitaan niin ettei tietojasi paljasteta ulkopuolisille. Henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujia koskevaan päätöksentekoon. JAMK toteuttaa tietosuojasetuksen mukaisia oikeuksiasi. Oikeuksien laajuus on sidottu voimassa olevaan lainsäädäntöön ja oikeuksiesi käyttö vaatii tunnistautumista. Rekisterin pitäjänä tässä opinnäytetyössä on JAMK. Opinnäytetyöllä on tutkimussuunnitelma ja vastuuhenkilönä on tutkimuksen tekijä Kuntoutuksen ohjaaja opiskelija Paula Takala.

Tietojen säilytys ja yksityisyydensuoja: Opinnäytetyön tuloksista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä. Aineiston tallenteet säilytetään turvallisesti ja hävitetään heti opinnäytetyön valmistuttua tai viimeistään kuuden kuukauden kuluessa tulosten analysoinnin ja raportoinnin jälkeen.

Tutkimuksen yhteyshenkilö: Paula Takala, Kuntoutuksen ohjaaja -opiskelija (JAMK).
JAMK:n tietosuojavastaava: tietosuoja@jamk.fi

Jos koet, että henkilötietojasi on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti, sinulla on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle ja tietosuojavaltuutetulle. Lisätietoa www.tietosuoja.fi

Jakelu: Tutkimukseen osallistuvat

Liite 2. Saatekirje tutkimukseen osallistuvalla

Hei,

Opiskelen Kuntoutuksen ohjaajaksi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötä NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyydestä. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä nuorten yksilöllisen ja matalan kynnyksen palvelun jatkuvuutta ja tuoda ymmärrystä sen hyödyllisyydestä. Näin ollen he, jotka järjestävät NUOTTI-valmennusta, voisivat edelleen kehittää valmennusta ja kuntoutusta nuorille.

Tutkimuksen tavoitteena on etsiä Nuotti-valmennuksen merkityksellisimmät kokemukset ja palvelut sinun kuntoutuspolullasi. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet sinun etenemiseesi polulla ja mitä asioita tulee ottaa huomioon valmennuksen aikana. Yhtenä tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää sinun suuntasi eli mihin suuntaan olet lähtenyt tai mihin palveluihin olet ohjautunut NUOTTI-valmennuksen jälkeen.

Opinnäytetyö toteutetaan haastatteluilla. Sinua haastatellaan yhdessä sovitussa paikassa ja sen kesto on noin 30-60 minuuttia. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimuksen tekemiseen on saatu lupa Verveltä ja Kelalta. Haastattelu tallennetaan ja vastauksesi käsitellään luottamuksellisesti.

Henkilökohtaiset tiedot eivät tue esiin opinnäytetyön tuloksissa. Opinnäytetyö ei liity kuntoutukseeni, eikä siitä kieltäytymisellä, osallistumisen keskeyttämisellä tai suostumuksen peruuttamisella ole mitään seuraamuksia eikä se vaikuta kuntoutukseeni tai muihin Kelan etuusiini nyt tai myöhemmin. Voin perua opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa. Jos haluan keskeyttää osallistumiseni, siihen mennessä kerättyä tietoa, ei voida käyttää osana aineistoa. haastattelut toteutetaan kevään 2020 aikana. Lisätietoja voi kysyä minulta.

Ystävällisin terveisin Paula Takala, Kuntoutuksen ohjaaja opiskelija, Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK).

Liite 3. Suostumuslomake tutkimukseen osallistuvalla

Suostumus opinnäytetyöhön osallistuvalla

Opinnäytetyön aihe: NUOTTI-valmennuksen hyödyllisyys nuoren ja valmentajan näkökulmasta.

Yhteistyötahot: Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK ja Verve Tampere

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on lisätä nuorten yksilöllisen ja matalan kynnyksen palvelun jatkuvuutta ja tuoda ymmärrystä sen hyödyllisyydestä.

Olen lukenut ja ymmärtänyt kirjallisen saate- ja infotiedotteen liittyen tähän opinnäytetyöhön. Tiedotteissa on selvitetty riittävästi opinnäytetyön ja henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja tietojen luovuttamisesta. Opinnäytetyöstä on kerrottu minulle myös suullisesti ja minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä sekä olen saanut vastaukset kaikkiin esittämiini kysymyksiin. Olen saanut riittävästi tietoa oikeuksista, opinnäytetyön tarkoituksesta, toteutuksesta sekä sen hyödyistä ja riskeistä.

Minulla on ollut riittävästi aikaa miettiä osallistumistani opinnäytetyöhön. Antamiani tietoja käytetään vain tähän opinnäytetyöhön eikä minua voi tunnistaa siitä. Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja voin perua sen milloin tahansa. Opinnäytetyö ei liity kuntoutukseeni, eikä siitä kieltäytymisellä ole mitään seuraamuksia eikä se vaikuta muihin Kela etuuksiini nyt tai myöhemmin. Olen tietoinen, että jos haluan keskeyttää osallistumiseni, siihen mennessä kerättyä tietoa ei voida käyttää osana aineistoa.

Alekirjoituksellani vahvistan ja suostun vapaaehtoisesti opinnäytetyöhön.

päivämäärä

allekirjoitus

Liite 4. Haastattelukysymykset nuorille

Haastattelukysymykset nuorille

1. ikä?
2. sukupuoli?
3. Miten ohjauduit NUOTTI-valmennukseen?
4. Millaisia haasteita, esteitä koit valmennuksen alussa? Missä asioissa koit tarvitsevasi apua valmentajalta?
5. Millaisia tavoitteita määrittelit valmennuksen alussa?
6. Muuttuivatko tavoitteet valmennuksen aikana? Miten?
7. Millaista tietoa ja tukea sait valmennuksen aikana?
8. Kerro, mitä teitte valmennuksen aikana?
9. Koitko, että valmennuksen aikana löydettiin ja hyödynnettiin voimavarojasi, taitojasi ja vahvuuksiasi?
10. Minkälaisia tai mitä palveluita/tukitoimia/verkostoja solmitte valmennuksen aikana? Oliko niistä apua?
11. Miten mielestäsi hyödyit valmennuksesta tai mitkä asiat koit tärkeinä? Nimeä ainakin kolme tärkeintä?
12. Mitä olisi voinut tehdä toisin valmennuksen aikana?
13. Miten tavoitteet toteutuivat valmennuksen lopussa?
14. Mikä on/oli jatkosuunnitelma valmennuksen päätyttyä? Mitä mahdollisuuksia avautui valmennuksen aikana?
15. Kehittämisiäideoita ja muita ajatuksia valmennuksesta?

Liite 5. Haastattelukysymykset valmentajille

1. Millaisia haasteita, esteitä nuorilla on eniten valmennuksen alussa? Mihin he tarvitsevat eniten tukea?
2. Miten arvioit nuoren toimintakykyä ja miten määrittelette yhdessä tavoitteita?
3. Mitä palveluita ja tukitoimia käytätte eniten? Onko niitä helposti saatavilla?
4. Millaisia verkostoja luotte valmennuksen aikana?
5. Millaisia haasteita tai mikä on ollut vaikeinta valmennuksen aikana?
6. Mikä on helppoa?
7. Miten nuori mielestäsi hyötyy valmennuksesta tai mitkä asiat ovat mielestäsi tärkeitä nuorelle valmennuksen aikana? Nimeä ainakin kolme tärkeintä?
8. Tuleeko mieleen jotain, mitä olisi voinut tehdä toisin valmennuksen aikana?
9. Muuttuvatko tavoitteet valmennuksen aikana?
10. Mihin nuori on sijoittunut valmennuksen jälkeen? Mikä on ollut yleisin polku?
11. Kehittämisiäideoita ja muita ajatuksia valmennuksesta?